

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**R. P. Ioannis Præpositi Atrebatis, E Societate Iesv, S.
Theologiæ Doctoris, & quondam in Vniuersitate
Louaniensi ac Duacensi Professoris, Commentaria In
Tertiam Partem S. Thomæ De Incarnatione Verbi ...**

LePrévost, Jean

Dvaci, 1629

Qvæstio XXV. De adoratione Christi.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-94249](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-94249)

ipse esse Filius Dei. simili modo loquitur cap. 15. de prædestinatione sanctorum, & cap. ult. de bono perseverantia.

Verum quia August. in mysterio Incarnationis sapie uti solet concreto pro abstracto, ut loco citato Enchiridij; cum homo non fuerit copulatus verbo Dei in unitatem personæ, sed ipsa humanitas; item cap. 15. de prædestinatione sanctorum, ubi ait, hominem assumptum à Dei verbo; minus efficaciter ex illo hæc posterior sententia probatur, ut etiam aduertit Vasquez. Adde ultimum testimonium sumptum ex cap. ult. de bono perseverantia ad rem non videri; quia aliud est hominem prædestinari ad dignitatem capitis, de quo agitur loco citato; aliud verò ad hoc ut sit Filius Dei, & prius potest esse verum posteriore existente falso.

Idem sentiunt de hac propositione, *Christus ut homo est prædestinatus ut sit Filius Dei naturalis*. videri potest S. Tho. art. sequenti in corpore.

Verum licet nos possimus præscindere hunc hominem vel etiam Christum ut hominem à determinata substantia, atque adeo concipere hunc hominem prius ratione quam concipiamus esse Filium Dei; id non videtur sufficere ut hic homo dicatur prædestinatus ut sit Filius Dei. Nam obiectum prædestinationis non solum à nobis, sed etiam à Deo debet saltem ratione præconceptionis terminari ad quem prædestinatur: quia, quando aliquid prædestinatur ad aliud tanquam ad terminum, ipsemet prædestinans debet præconcepere id quod prædestinat tanquam distinctum ab eo ad quod prædestinat, & ad quod ordinat. Porro Dominus Deus in Christo non præconcepit hunc hominem, neque abstrahit in hoc homine substantiam in confuso ab hac substantia, sed cognoscit determinatam substantiam; cum huiusmodi abstractio oriatur ex imperfectione nostra, ex qua fit ut rem inadæquate concipere possimus; quod nullo modo potest Deo convenire, qui vnamquamque rem usque ad ultimum gradum determinatè cognoscit.

Vnde licet Deus cognoscat humanitatē Christi posse hæc vel illā substantia subsistere, cognoscat etiam futurū eundem hominem quacunque demū substantia subsisteret humanitas Christi; quia tamen non abstrahit substantiam in confuso à substantia per quā reipsā subsistit Christi humanitas, sed illam ipsam determinatè cognoscit; non cognoscit prius ratione hunc hominem in Christo quam hypostasim Filij Dei, & proinde non videtur posse dici prædestinasse hunc hominē ut esset Filius Dei; quamvis nos simplici apprehensione possimus concipere hunc hominem tanquam prædestinatum ad esse Filij propter rationem secundæ sententiæ.

Ex his concludo priorem sententiam videri probabiliorem.

ARTICVLVS III.

Utrum prædestinatio Christi sit nostræ prædestinationis exemplar?

RESPONDET 1. non esse secundum ipsum actum prædestinationis: quia actus prædestinationis quem habuit Deus de Christo, non est causa ipsius actus quo nos prædestinat.

Respondet 2. prædestinationem Christi consideratam quoad ipsum effectum, esse exemplar nostræ prædestinationis, seu prædestinationis Christi passivæ sumptam esse exemplar nostræ prædestina-

tionis; quod etiam docent communiter Theologi, & patet ex Apostolo ad Rom. 8. *Quos præcavit & prædestinavit conformes fieri imaginis Filij sui.*

ARTICVLVS IV.

Utrum prædestinatio Christi sit causa nostræ prædestinationis?

RESPONDET cum distinctione quā superiori art. vsus est, scilicet prædestinationem Christi quantum ad ipsum actum prædestinationis non esse causam nostræ prædestinationis; prædestinationem verò consideratam quoad effectum esse causam nostræ prædestinationis. Ut autem patet ex textu intelligit de causa meritoria. videri potest Conc. Trid. sess. 6. cap. 7. & dicta q. 19.

QUESTIO XXV.

De adoratione Christi.

DVBIUM.

Quid sit adoratio.

DVBIVM hoc præmittitur ad commodiorem dicendorum intelligentiam; ad quod breuiter

Respondeo adorationem hoc vel simili modo posse describi; quod sit honor exhibitus in protestationem nostræ submissionis, & excellentiæ alterius. Qui enim alterum adorat, id facit ex quadam aestimatione illius supra se, & ex affectu eandem excellentiam protestandi, genuflectendo, caput aperiendo &c.

Controversatur autem num ad adorationem propriè dictam requiratur aliquis actus externus corporis.

Affirmant aliqui. Vasq. lib. 1. de adoratione disp. 1. cap. 4. qui plures citat. Negant plures ab eodem relati cap. 2. item Suarez disp. 51. sect. 2. Lorca disp. 86. membro 3. Malderus de iustitia tract. 10. cap. 1. dub. 3. qui censent adorationem solis actibus internis exhiberi posse.

Quæ sententia videtur verior; cum ex scriptura habeamus Angelos Deum adorare; nihil autem cogat adorationem sumere improprie; igitur iuxta regulam receptam interpretum scripturæ, debet sumi proprie; & proinde adoratio proprie sumpta potest Angelis competere. 2. non videtur negandum quin Angeli possint veros humilitatis actus exercere; igitur & adorationis, cum actus qui sunt humilitatis, possint esse adorationis ex sola diversitate notii ex quo procedunt.

Et licet non omnes actus interni videantur apti ut in ijs adorationis ratio inveniatur, ut optime notat Lorca supra; nihilominus non videtur impossibile, quod minus dentur aliqua signa proportionata naturæ angelicæ, quibus Deum adorent; quamvis huiusmodi signa eorumque natura in particulari nobis sint ignota.

Quia excellentia propter quam aliquis honoratur & adoratur est varia, scilicet diuina & increata; item creata, eaque vel supernaturalis ratione donorum supernaturalium ut gratiæ, gloriæ, doni prophetiæ, &c. vel naturalis, ratione perfectionis cuiusdam naturalis, scientiæ, prudentiæ, potestatis cuiusdam civilis, &c. fit ut adoratio non sit vnius & eiusdem rationis; sed alia tribuatur Deo, propter

Resp.

22.

Sensus ref. pñionis D. Thom.

1.

Descriptio adoratio- nis.

Vasquez

Suarez.

Lorca.

Malder.

2.

Verius videtur adoratio- nem solis acti- bus inter- nis exhibe- ri posse.

Non om- nes actus interni vi- dentur apti ut in eis ratio adoratio- nis in- veniatur.

3.

Variæ ado- rationis species.

pter infinitam eius excellentiam, alia tribuatur Angelis & hominibus, propter dona supernaturalia; alia Regibus, Magistratibus, viris doctis, &c. propter perfectiones naturales.

Nam cultus Deo debitus & adoratio quae ei exhibetur, ex usu Scholasticorum dicitur latría. Cultus qui exhibetur propter perfectiones creatas supernaturales, generali nomine vocatur à Scholasticis *dulia*; & quae species observantiae. Propter perfectiones naturales exhibetur civilis cultus, qui ad observantiam politicam pertinet. Ex quibus patet non solum Deum posse honorari, de quo tamen latius in sequentibus.

Notandum 1. excellentiam non tantum esse causam propter quam possit adorari id quod huiusmodi excellentiam in se formaliter continet, sed posse etiam esse causam adorandi id quod illam aliquo modo respicit. unde adoratio alia dicitur absoluta; alia respectiva.

Notandum 2. Deum summo genere adorationis esse colendum, neque cultum & adorationem illi debitam posse communicari ulli creaturae; quod apud omnes est indubitatum: cum enim sit adorandus propter infinitam suam excellentiam, quae nulli alteri est communicabilis, constat cultum latría nulli alteri posse deferri. Ut autem patet ex ratione facta, non debetur Deo cultus distinctus propter diversa eius beneficia vel attributa; cum non tribuatur nisi ratione infinitae excellentiae simpliciter &c. quae est unica, & quae saltem debet apprehendi implicitè ut Deus adoretur.

5. Externa signa quibus aliquem adoramus, non sunt ex rei natura determinata; sed varia esse possunt, ut patet ex Scriptura & usu gentium; solemus enim aliquem interdum honorare apertione capitis, genuflexione, corporis demissione, osculo manus vel propriae vel alterius &c. unde nisi apud aliquam gentem signa determinata sint assumpta ad cultum alteri deferendum, omnibus illis modis possumus aliquem adorare. Dixi nisi apud aliquam gentem &c. quia cum per adorationem velimus alium honorare & nos illi submittere, pendeat autem ex instituto quibus actibus alium censeamur honorare; constat rempublicam posse praescribere signa, quibus alium adoremus; quae constitutione posita, non erit liberum cuilibet particulari alia signa adhibere saltè in publico: quia huiusmodi signa in tale republica non possunt censeri signa submissionis sui & testimonium excellentiae alterius. Quod dictum est de republica, longè potiori iure dicendum est de Deo; posse scilicet determinare signa quibus adoretur. ubi

6. Aduerte cum externa signa non sint ex se & natura sua determinata ad vllum cultum in particulari, debere spectari ex affectu exhibentis nam sunt signa cultus latría vel *duliae*, vel alterius; vel etiam, an sint irrisoria. Eadem enim genuflexio Deo exhibitae ex affectu eius qui huiusmodi signum exhibet, est adoratio latría si exhibeatur B. Petro, est adoratio *duliae*; exhibita regi, est signum observantiae civilis & politicae. Possunt tamen exterius ex circumstantiis interdum dijudicari esse signa huius vel illius cultus, vel etiam irrisoria; ut patet in genuflexione militum, qui Marci 15. dicuntur positi genibus Christum adorasse.

7. Non solum signa sunt ex se indifferètia ad quodvis genus cultus; sed etiam ipsum nomen adorationis, quod non solum sumitur pro veneratione quae Deo exhibetur, sed est generale, ex sua institutione significans quamcunque venerationem exhibitam

alteri in signum submissionis. unde non statim ut in Scriptura, vel etiam in ecclesiastico scriptore legitur nomen adorationis, concludi debet agi de cultu exhibito Deo, vel etiam de alio religioso, & multò minus si illud nomen usurpetur à profano scriptore; sed ex varijs circumstantiis est considerandum. Et quidem nomen adorationis in Scriptura interdum sumi pro cultu Deo exhibitò notius interdum est, quàm ut pluribus probari debeat; ita sumitur Exod. 20. Non adorabis ea. Matth. 4. Deum tuum adorabis & illi soli sermies. Ioannis 4. Veni hora, & nunc est quando veri adoratores adorabunt Patrem in spiritu & veritate: ubi enim agitur de adoratione per sacrificium, quod utique soli Deo potest exhiberi. Sumi etiam pro cultu viris sanctis exhibitò, patet ex Act. 10. ubi Cornelius procidens ad pedes Petri adoravit eum. sumitur pro cultu politico Gen. 23. ubi dicitur quod Abraham adoraverit filios Heth. cap. 23. Iacob adoravit fratrem suum Esau 3. Reg. 1. Bethsabee adoravit David, & alibi. Generalis etiam sunt Hebraei מִשְׁחָה *mischa*, & ἱερα *iera* similiter & Graeci ἱερα *iera* & ἱερα *iera*, quibus Ecclesiasticorum scriptorum usu ἱερα *iera* accipitur pro cultu diuino, seu qui soli Deo exhibetur: ἱερα *iera* verò accipitur pro cultu qui exhibetur sanctis.

ARTICVLVS I.

Utrum vna & eadem adoratione sit adoranda diuinitas Christi & eius humanitas?

RESPONDET vnicam esse adorationem ex parte eius qui adoratur; ex parte tamen causa, posse dici plures adorationes.

Vult docere quòd licet sint plures causa adorandi Christum, sit tamen vna persona quae adoratur: quod probat in fine corporis ex canone 8. Concilij primi Ephesini, ubi dicitur: si quis audeat dicere assumptum hominem coadorandum Deo Verbo &c. quasi alterum cum altero; & non potius vna supplicatione veneratur Emmanuel iuxta quòd Verbum caro factum est, anathema sit. idque est de fide contra Nestorium, qui duas in Christo constituebat personas.

ARTICVLVS II.

Utrum humanitas Christi adoranda sit adoratione Latría?

SUPPONIT ex articulo precedenti adorationem propriè exhiberi subsistenti; partes verò vel naturas, ut sunt aliquid ipsius subsistentis seu suppositi, non adorari per se, seu ea non adorari secundum se, sed coadorari dum adoratur suppositum cuius sunt partes vel natura: v. g. dum adoratur homo, coadoratur corpus, similiter & animas quae secundum se non adorantur. Quamvis autem aliquid non subsistens non adoretur per se, potest tamen alteri esse ratio cur adoretur. hoc praemisso

Respondet 1. si humanitas sit obiectum adorationis quòd cum Verbo adoratur, eam esse adorandam adoratione Latría, ea nimirum quae ipsu Verbum adoratur, cui coadoratur humanitas tanquam illius natura. Prob. ex Damasc. lib. 4. de fide cap. 3.

Respondet 2. si consideretur ut ratio adorandi, eam non esse adorandam adoratione latría, seu Christum non esse adorandum latría ratione humanitatis ornatæ omni genere gratiarum, sed *dulia*. Unde in fine corporis dicit, ita scilicet quòd vna

& eadem

Adoratio alia absoluta, alia respectiva.

Signa adorationis varia esse possunt.

Respublica potest praescribere signa adorationis.

Signa adorationis spectari debent ex affectu exhibentis.

Marc. 15.

Adoratio est nomen ex sua institutione significans quamcunque venerationem exhibitam

eadem persona Christi adoratur adoratione latræ propter suam diuinitatem, & adoratione dulcis propter perfectionem humanitatis.

DV B I V M I.

De adoratione latræ Christo debita.

CONSTAT naturam diuinam in Christo debere adorari latræ, & per consequens Christum ut Deum latræ adorandum. Quæstio uero est num etiam in natura humana sit latræ adorandus.

Dico 1. Christus homo eadem latræ est adorandus quia Christus Deus. est de fide ex Conc. Ephesino can. 8. *Siquis audet dicere assumptum hominem coadorandum Deo Verbo & conglorificandum & nuncupandum Deum tanquam alterum cum altero &c. ac non potius una supplicatione veneratur Emmanuel, unanque in glorificationem dependit iuxta quod Verbum caro factum est, anathema sit.* & ex Concilio generali 5. can. 9. *Si quis adorari in duabus naturis dicit Christum, ex quod ad adorationes introducuntur, semotim Dei Verbo & semotim homini, &c. sed non una adoratione Deum Verbum incarnatum cum eius carne adoratur, innoxia quod sancta Dei Ecclesia ab initio tradidit, talis anathema sit.*

videri etiam potest Trid. sess. 13. can. 6.

Ex primis definitionibus patet vnam adorationem Christo impendendam, ita ut homo non solum sit coadorandus, id est tanquam persona distincta adorandus cum Filio Dei, sed etiam ut latræ quæ impenditur Filio Dei impendatur filio hominis, cum sit vna eademque persona idque voluit Concilia contra Nestorium, qui concedebat hominem coadorari vna cum Verbo, id est quando adoratur Filius Dei, adorari etiam filium hominis propter habitationem Filij Dei in homine, distincta tamen adoratione.

Cum dicimus Christum hominem adorari eadem latræ quâ adoratur Christus Deus, non volumus significare humanitatem illi esse causam & rationem quam huiusmodi adoratio ei impendatur; cum satis cõstet solum infinitam & increatam excellentiam esse rationem propter quam alicui deferatur cultus latræ; sed hanc loquendi formam solum volumus significare, quod etiam in humanitate subsistens latræ sit adorandus, cum etiam subsistens in humanitate sit verus Deus.

Dico 2. eadem adoratione latræ simul cum Verbo adoranda est Christi humanitas. Ita docet S. Th. his articulis, ubi Caic. & communiter Theologi tam antiqui quam recentiores, paucis exceptis. Ex patet ex can. 9. Concilij 5. generalis citati; & passim docent Patres. Athan. lib. de Incarnatione Christi: *quia increati corpus factum est, ideo eius corpus dicitur cuius factum est: ac proinde illi sacra offerunt, adhibetisque vestram adorationem, eaque de causa rite legitur apud rationem adoratur, & diuina adoratione colitur.* Epiphanius in ancorato notabiliter ante medium; *adoras saluatorem incorporatum aut non adoras &c. ecce ipse creator am adoras ipsum corpus.* Ingens autem est responsio eorum qui talia dicunt: nam rex purpura indutus ab omnibus adoratur; nunquid ergo purpura adoratur aut rex? manifestum est quod rex coadoratur autem cum ipso purpura quam gestat. Theodoretus in cap. 1. ad Ephes. explicans illud, secundum operationem potentie, &c. ait: *quod sumpta ex nobis natura eius de bonis cum ea quæ sumpta sit particeps, ut nulla videatur esse adoratio differentia, &c. hoc uero omne miraculum superat.* Dam. lib. 3. de fide cap. 8. *vnus est Christus, Deus perfectus, & perfectus homo, quem adoramus cum Patre & Spiritu vna adoratione cum immaculata carne eius, neque adorabilem carnem esse dicimus; nam adoratur in vna*

Verbi hypostasi. videri potest libro 4. cap. 2.

Ambros. lib. 3. de Spiritu sancto cap. 12. dicit *Angelos non solum diuinitatem sed etiam stabiliti pedum eius adorare, per quod intelligit humanitatem Verbo vnitam. quemadmodum & plures alij Patres explicant. August. serm. 58. de verbis Domini, sed illi replicabunt & dicent: quid, quod carnem eius quam creaturam esse non negas simul cum diuinitate adoras? & ei non minus quam diuinitati deferis? Responderet ego dominicam carnem in eo perfectam in Christo humanitatem propterea adoro, quod a diuinitate suscepta, atque deitatem vna est. Plures ab alijs citatos praterco consilia docentes.*

Ex quibus deducitur illam sententiam ita videri certam, ut contraria nullo modo possit censerī probabilis; cum Concilia & Patres non tantum velint esse vnam personam in Christo quæ adoratur latræ, sed etiam carnem, corpus, humanitatem vnam cum diuinitate adorari, coadorari, eamque comparent purpuræ quæ etiam adoratur cum adoratur rex: comparent etiam throno regio.

Conf. ex eo quod humanitas gloriatur sedere ad dexteram Patris, id est habere gloriam diuinitatis, ut ait Dam. lib. 4. de fide cap. 2.

Huius rei ratio optima est quam indicat Patres: quando adoratur persona, coadoratur ea quæ illam personam afficiunt: unde quando Christus adoratur latræ propter infinitam dignitatem naturæ diuinæ quæ in illo reperitur, concomitanter adoratur humanitas illi coniuncta.

Ut uero patet ex dictis, in hac adoratione humanitas non est terminus primarius qui in se habeat excellentiam propter quam ei tribuatur adoratio, sed est coniuncta illi termino, & cum illo colitur seu coadoratur; eod quod cultus latræ personæ Christi exhibitus, concomitanter comprehendat id totum quod in Christo reperitur, quamuis ratione excellentiæ diuinæ; quemadmodum partes coadorantur quando adoratur totum.

Hunc modum adorationis aliqui vocant per accidens, quia videlicet res non adoratur ratione suæ excellentiæ, neque eo cultu colitur per se seorsum sumpta; sed coniuncta alteri, cuius excellentia illi est causa propter quam adoretur cum re huiusmodi excellentiam habente. Alij vocant, adorari concomitanter & per aliud.

Ex quibus facili patet responsio ad varia quæ possunt obijci: nam dicimus communi illo dicto Scholasticorum & communi illa loquendi forma non designari humanitatem esse id quod colitur ut Deus, neque esse id quod propter intrinsecam suam excellentiam latræ adoratur; sed quod propter coniunctionem cum diuinitate, quæ per se latræ adoratur, coadoretur; ita ut affectus primò respiciat diuinitatem & personam cui inest diuinitas, & ex consequenti humanitatem illi coniunctam.

Ex his deducitur Christum ut hominem latræ adorari, si particula, ut hominem, non sumatur reductiue designans rationem & causam propter quam cultus latræ ei exhibetur, sed sumatur specificatiue designans solum naturam in qua tali adoratione colitur.

DV B I V M II.

Vtrum Christo alia adoratio possit exhiberi?

Verò 1. in Christo non solum inueniri naturam diuinam, sed etiam humanam, eamque esse ornatam omni dono supernaturali non repugnanti statui beatifico & fini Incarnationis: unde prædita est lumine gloriæ, gratiâ habituali, charitate

& simi-

12.

Ambros.

August.

Contraria sententia, nullo modo probabilis.

Damasc.

Ratio conclusionis.

13.

Humanitas tantum coadoratur.

14.

Christus ut homo adoratur latræ, si, ut sumatur specificatiue.

15.

& similibus ornamentis supernaturalibus propter quae summam habet excellentiam & dignitatem in suo genere. Eadem maximam excellentiam sortitur ratione vnionis sui cū Verbo & cū natura diuinā; cum inde factum sit vt ad esse personale Verbi eueheretur, & modo ita sublimi copularetur natura diuinā, vt excellentior cogitari nequeat.

Sesús ques-
tionis.

16.

Huiusmo-
di adoratio
in Ecclesia
non est in
vfu.

Petitur num ratione huiusmodi perfectionum quas in se habet natura humana Christi, & Christus in & ratione naturae humanae, is coli possit adoratione distincta ab adoratione patriae, de qua superiore dubio.

Suppono 2. huiusmodi adorationem non esse in vfu in Ecclesia: & merito, quia si passim exhiberetur, facile posset in animis fidelium refuscitari & foveri error Nestoris, asserētis duas in Christo esse personas. Adde quod quando in vno & eodē plures sunt tituli honoris, v.g. Regis & Comitatus, nō solet ei exhiberi honor ex inferiori titulo cōueniens, sed is qui est proportionatus supremā eius dignitati & excellentiae: cum ergo in Christo sit titulus longē eminentior quā sunt tituli paulō antē enumerati, meritō nō solet adorari inferiori adoratione quā sit latria; & proinde licet talis adoratio posset quantum est ex rei natura exhiberi, tamen ab ea est abstinendum saltem in publico, ne simplicibus praebeatur scandalum & ingeneretur opinio quod adorans, duas agnoscat in Christo personas. Ijs tamen sepositis petitur quid per se loquendo fieri possit, quā in re duplex est sententia.

17.

Due senten-
tie de qua-
stione
Negat
Vasq.
Lorca.

Prior negat, quam tenet Vasquez disp. 96. cap. 4. pro qua plures citat; licet enim solum videatur agere de humanitate praecise sumpta, nihilominus totus discursus illius & rationes locum etiam habent in adoratione quae possit exhiberi Christo ratione humanitatis & donorum illius. Tenet etiam Lorca disp. 89. concl. 1. cuius tamen rationes non multum vrgent.

D. Thom.
affirmat.

Posterior affirmat. Tenet S. Th. art. 1. in corpore cum dicit: *honor est reuerentia alicui exhibita propter sui reuerentiam. & ideo si in vno homine sunt plures causae honoris (puta prelati, scientia & virtus) erit quidē illius hominis vnus honor ex parte eius qui honoratur; plures tamen secundum causas honoris, homo enim est qui honoratur & propter scientiam & propter virtutem. Sic ergo cum in Christo sit tantum vna persona diuinā & humanā naturā, & etiam vna hypostasis & vnum suppositum, est quidem eius vna adoratio & vnus honor ex parte eius qui adoratur; sed ex parte causae quae honoratur, possunt dici esse plures adorationes, vt scilicet alio honore honoretur propter sapientiam increatam, & alio propter sapientiam creatam.*

Durand.
Caiet.
Suarez.

Tenet etiam Dur. dist. 9. q. 3. Caiet. hic, Suarez disp. 53. sect. 2. concl. 2. & 3. Possunt etiam citari pro ea auctores, qui tenent Christi humanitatem posse adorari non tantum concomitanter modo expiato superiori dubio, sed etiam per se, vt Scotus dist. 9. q. vnica §. *quantum ad istum articulum*, & plures alij. si enim humanitas possit iuxta alios per se tanquam terminus adorari, poterit etiam Christus tali naturā praeditus.

18.

Affirm. est
probabi-
lior.
Prob.

Hec sententia videtur probabilior, quam optime probat S. Thom. paulo antē relatus. Vnaquaeque enim excellentia potest esse alicui ratio cui honor illi possit exhiberi: cum ergo in Christo inueniantur excellentiae de quibus actum est suppositione priore, potest quantum est ex rei naturā propter illas honorari & adorari.

Instantia.

Dices id solum videri verum, quando in aliquo non inuenitur sublimior aliqua ratio adorationis;

si enim inueniatur, potius videbitur irrisio adorare propter inferiorem rationem & inferiorem cultu, vt patet in eo qui Regē, qui simul esset Comes, adoraret non adequatē suae dignitati, compellendo eum Illustrissimum Comitem.

Resp. neg. assumptum, pro quo

Solutio.
19.

Notandum adorationem praesupponere actum intellectus quo excellentia in altero apprehendatur, quae apprehensio obiectiue non semper adequatur perfectioni eius qui adoratur prout est a parte rei; potest ergo ex tali apprehensione sequi motus adorationis illi proportionatus, idque absque iniuria eius qui adoratur; cum neque per huiusmodi apprehensionem, neque per motum adorationis subsequenter censetur aliquis nullum alium titulum adorationis inueniri in eo qui adoratur, sed ab eo praescindat.

Confir. exemplo adorationis quae deferri potest B. Virgini, quia fuit humillima, quia est ornata maximā gratia habituali, & sub Deo sanctissima, quia in gloria omnes Angelos superat: nullus enim potest meritō reprehendi qui propter hos & similes titulos adoraret B. Virginem, non considerando in ea matris dignitatem, cum tamen ille titulus communi sensu sit longē altior quā praecedentes.

Ad exemplū Regis qui existimaret sibi fieri iniuriā si adoraretur solum vt Comes, Resp. id non convincere; quia homines non tam spectant quid ex rei natura fieri possit, quā quid communi hominum vfu fieri soleat & debeat: vnde si secus fiat censent se non tam honorari quā cōtemni: Christus verō optime nouit distinguere titulos quibus citra contemptum adoratio potest sibi impendi.

Cum per adorationem hanc Christus non adoratur propter excellentiam suae diuinitatis & personalitatis, sed propter aliam; patet hanc adorationem non esse cultum patriae, sed quendam inferiorem, etiam eam quā adoratur propter excellentiam quam eius humanitas sortitur ex vnione sui cum Verbo & diuinitate: quamuis enim huiusmodi excellentia in genere moris sit longē sublimior & altioris ordinis quā sit excellentia proueniens ex gratia habituali, lumine gloriae & similibus donis, non tamen est formaliter infinita, licet intimum ordinem dicat ad excellentiam infinitam, nimirum diuinā; & ita hic cultus aliquo modo dici possit diuinam excellentiam respicere.

Ex quo deducitur quod non solum dicatur inferior quod sit minoris perfectionis intensiue intra eandem speciem, sed quod sit inferioris speciei quā sit latria Deo debita ratione infinitae excellentiae ipsi formaliter intrinsecae, quia excellentia increata longē aliter mouet ad adorandum id cui inest intrinsecē, quā ad colendum id quod solum afficit etiam per vnionem substantialem.

Confir. ratione excellentiae infinitae formaliter Deo inexistenti cum colimus tanquam omnium dominum & fontem omnis esse; quā ratione non colimus Christum propter excellentiam humanitatis ex vnione cum Verbo prouenientem; ergo diuersus modus communicationis diuersum potest facere ad diuersitatem cultus, licet vltimatē sit eadē perfectio, & excellentia propter quam cultus deferri videatur. Quod etiam videtur ostendi a simili in actibus amoris Dei super omnia propter infinitā bonitatem intrinsecē illi conuenientem, & amoris proximi propter eandē bonitatem Dei extrinsecē proximū efficiētē; qui actus videntur omnino specie differre; quod ex eo potest colligi quod prior sit appetitiue sumus & iustificet, posterior nō item.

Aduertere

Adverte tamen hanc venerationem videri procedere ab habitu religionis; nam religio quae primario nos inclinatur ad cultum Deo tribuendum propter infinitam ipsius excellentiam, potest etiam nos inclinare ad colendum id quod huiusmodi excellentiam respicit, & aliquo modo ab illa afficitur: cum ergo humanitas Christi, ratione unionis substantialis cum Verbo, intimè respiciat excellentiam incretam, & ex eo capite Christus reddatur honore dignus, virtus religionis videtur inclinare ad honorem illi sub hac ratione tribuendum.

Hunc cultum quidam vocant latrariam inferiori; alij hyperdulia. Quidquid sit de modo loquendi, videtur specie differre à cultu qui tribuitur Deo & Christo propter diuinam excellentiam, vt ex iam dictis patet. Differt etiam à cultu qui potest eidem exhiberi propter gratiam habitualem & similia dona, quibus est ornata; quia prior cultus est longe sublimior & eminentior, vt pote fundatus in ratione obiectiua & dignitate moraliter infinita, quamuis vtrique adoratio possit vocari hyperdulia.

Ex his obiter intelligitur cultum qui defertur B. Virgini eo quod sit mater Dei, seu ratione dignitatis matris, specie differre ab adoratione, quae eidem tribuitur propter gratiam habitualem & similia dona, quibus est ornata; quia prior cultus est longe sublimior & eminentior, vt pote fundatus in ratione obiectiua & dignitate moraliter infinita, quamuis vtrique adoratio possit vocari hyperdulia.

Contra dicta potest obijci quod ea videantur repugnare Concilijs & Patribus superiori dubio citatis.

Resp. negatiue: si quis enim attentè consideret, facile perspicitur Concilia solum voluisse agere contra Nestorium, & iuxta sensum eiusdem negasse plures adorationes posse Christo exhiberi, scilicet cum suppositorum distinctione; similiter negasse visibilem propter inuisibilem adorari, scilicet quasi esset diuersitas suppositorum, & singula suis proprijs adorationibus colerentur.

Conf. Conc. Ephesinum damnat eum qui dicit assumptum hominem coadorandum Deo Verbo, cum tamen humanitas secundum Epiphaniū possit coadorari; igitur signum est Concilium aliter simpliciter verbum, coadorari, pro eo scilicet quod est simul quidè adorari, diuerso tamen cultu tanquam personam distinctam. Idem volunt cum negant in duabus naturis duas adorationes adhiberi: solum enim videntur negare duas adorationes quae exhibeantur naturis tanquam seorsim existentibus in eadem natura; nec aliud videntur velle vatio illo modo loquendi, & idem inculcandi: modum vero adorationis de quo presenti dubio agimus non attingunt vel negant, tanquam ad rem suam nihil facientem, & nihil spectantem ad questionem fidei.

Et quamuis ita asserant vnam adorationem Christo exhibendam, vt constanter negent duas exhibendas, nihil obstat; quia vt iam diximus semper agunt contra praedictos haereticos, contra quos volunt definire Christum vnā adoratione latræ adorandum, quā adoratione concomitanter adoretur humanitas; ita nimirum vt Christus non possit in duas personas diuidi propter diuersas adorationes; quod nullo modo sequitur ex modo adorationis de quo in presenti dubio actum est.

Idem etiam potest responderi ad Patres qui contrarium videntur docere. Potest etiam dici Patres docere vnam adorationem Christo exhiben-

dam, quia agunt de eo quod spectato vsu communi deest fieri. Notauimus autem supra modum adorationis hoc dubio propositum non esse vltatum, nec ita decenter adhiberi posse.

D V B I V M I I I.

Vtrum humanitas praecise considerata possit coli titulis in dubio superiori recensitis?

SUPERIORI dubio diximus probabile esse Christum posse adorari, non solum propter infinitam excellentiam diuinam naturae ipsi intrinsecè conuenientem, sed etiam ratione humanitatis tum unitae Verbo, tum gratia habitu & similibus donis ornatae; ita vt illae excellentiae sint ratio adorationis. Praesenti dubio inquirimus an non solum suppositum ita possit adorari, verum etiam ipsa humanitas, ita vt sit terminus per se adorationis & res per se adorata.

Id in terminis negat Vasq. disp. 96. citatà cap. 4. qui plures refert, & videtur consentire S. Th. art. 1. & 2. in corpore, qui censet honorem adorationis propriè deberi hypostasi subsistenti: & art. 2. responsione ad 1. explicat glossam quae videtur contrarium sentire, quod non sit ita intelligenda quasi seorsim adoretur caro Christi ab eius diuinitate, hoc enim contingeret solum hoc modo si esset alia hypostasis Dei & hominis. tenet etiam Caiet. art. 1. §. circa primam distinctionem.

Affirmat Scotus citatus dubio superiori. Suarez disp. 53. sect. 3. Lorca disp. 89. num. 12. & alij. Quae sententia videtur probabilior, pro cuius probatione

Notandum adorationem & motum submissionis oriri ex actu intellectus quo res concipitur praedita aliqua excellentiā, & propterea digna adoratione; intellectus vero non solum potest indicare supposita seu personas praeditas excellentiā, sed etiam potest conceptu praeciso apprehendere naturas secundum se; item apprehendere illas varijs donis ornatas, & propterea honore dignas. Poterit ergo voluntas in illas ita consideratas ferri motu submissionis & exteriora submissionis signa imperare: non ergo repugnat humanitatem Christi apprehendi abstractè à supposito, & illi ita conceptu actus adorationis exhiberi, ita vt sit materia circa quam versatur adoratio & illius terminus per se.

Neque id videtur velle negare S. Thom. sed solum docere propriam & vltatam adorationem dirigendam esse ad personam tanquam ad terminum non ita verò vltatè ad naturam. Vnde similiter dicimus, quod licet hic modus adorationis non sit vltatus, non videatur tamen ex rei natura repugnare.

Porro hic applicari possunt dicta superiori dubio, scilicet humanitatem conceptam cum vniione hypostatica adorandam hyperdulia, & cultu inferiore quam sit latræ strictè sumpta, qui tamen cultus procedat à virtute religionis, cum exhibeatur propter excellentiam immediatè respicientem diuinitatem & dignitatem incretam vt terminum. Conceptam verò vt ornatam gratiā, &c. adorandam cultu aliquo inferiore, qui sit eiusdem speciei cum cultu qui sanctis exhibetur, cum tribuatur propter consimiles rationes; vocari tamen possit hyperdulia, quia exhibetur propter eximia humanitatis dona.

Contra resolutionem, praeter argumentum superiori dubio

25.

Sensus dubij.

Negat Vasq. Caiet.

26.

Affirm. Scot. Suarez Lorca. & cum ijs Auctor.

Explicatur D. Thom.

27.

Alia hyperdulia adoratur humanitas propter vniionem, alia propter gratiam ad dona.

Obiectio 1.

p

dubio

dubio factum, Vasquez disp. citatā cap. 6. obijcit 1. plures Patres.

Resp. Verum si attentē considerentur, facili aduertetur nihil contra nos facere. Aliqui enim videntur velle id quod diximus contra Nestorium, scilicet non posse adorari humanitatem seorsim à Verbo existentem, & tanquam naturam suppositi distincti à Verbo. Aliqui asserunt quidem humanitatem sedere ad dexteram Patris & participem esse ejusdem gloriæ & honoris, non tamen negant modum adorationis à nobis relatum. 3. aliqui simpliciter pronuntiant vnā adorationem exhibendā humanitati propter diuinitatem, quia vsu communi non decet aliter fieri, vt etiam notauimus.

Obiectio 2. ex ratione. Obijcit. 2. cap. 3. §. ad eam verō promittendum, quod quando humanitas adoratur propter vnionem sui cum natura diuina, adoratur quia sanctificata deitate; ergo deitas debet adorari; igitur eo casu non adoratur alia adoratione quā latria, de qua dubio 1. Antecedens prob. natura humana in Christo vncta est diuinitate tanquam oleo, & à diuinitate tanquam à causa formali oritur illa denominatio sanctitatis in humanitate. Consequenter prob. si humanitas adoratur quia sanctificata, adoratio terminatur ad hunc effectum formalem; ergo etiam comprehendit causam formalem, scilicet deitatem; igitur in tali casu proposito deitas debet adorari, quemadmodum si iustitia esset capax adorationis, qui adoraret hominem iustum seu propter iustitiam, ipsam quoque iustitiā adoraret.

Resp. 1. Resp. ad antecedens in rigore negatiue; nam immediata ratio propter quam adoratur, est ipsa vnio, licet quia ipsamet vnio immediatum ordinem dicit ad Verbum diuinum & diuinitatem, in tali adoratione habeatur respectus ad diuinitatem; vnde neglecto antecedente,

Resp. 2. negando priorem consequentiam; ad cuius probationem dico, adorationem nō necessariō terminari ad totum compositū ex re quę dicitur adorari & causa propter quam adoratur: non inquam necessariō ad id totum terminari tanquā ad rem adoratā, seu materiā adorationis, sed posse respicere id quod afficitur tanquam obiectum quod adorationis; ipsam verō formam, tanquam rationem propter quam alterum adoratur; licet non sit terminus in quem feratur adoratio.

D V B I V M I V.

Virum sancti in celo regnantes sint adorandi?

30. **P**LURES antiqui referuntur id negare; Eustathius Sebastienus, Vigilantius & plures alij, qui tamen non videntur id expresse negasse, vt ostendit Vasq. disp. 97. cap. 1. sed solum cultum reliquiarum vel imaginum id tamen expresse negant Leo Isauricus & Constantinus Copronymus qui publico edicto cultum & inuocationem sanctorum prohibuerunt, vt refert Cedrenus in vitis istorum. hos secuti sunt Wiclefista qui negant sanctos esse adorandos: in quo etiam errore versantur heretici huius temporis.

Sed certa fide constat sanctos posse licite & honeste adorari. Patet. 1. ex definitione Ecclesię in 7. Synodo act. 7. in definitione fidei; ex Conc. Trid. sess. 25. in decreto de inuocatione sanctorum.

Patet 2. ex perpetuo vsu fidelium & traditione Ecclesię.

Patet 3. ex Patribus. Hieronymo epistola 53. Aug.

Hieron. Aug. 53.

serm. 1. de sanctis Petro & Paulo. Damasc. lib. 4. de fide cap. 16. & 17. & innumeris alijs. plures vide citatos à Bellarm. tomo 1. controuersiarum lib. 1. de sanctorum beatitudine cap. 13.

Patet 4. exemplis scripturę. Iosue adorauit angelum, vt patet Iosue 5. 1. Reg. 28. Saul adorauit Samuel, cum ei post mortem apparuit. 3. Reg. 18. Abdias adorauit Eliam. & plures alij adorauerunt angelos tum alios sanctitate preeditos: quos tamen scriptura nunquam reprehendit, absq; dubio reprehensura si cultus & adoratio huiusmodi essent illicita.

5. Idem patet ratione: vnique potest tribui cultus propter excellentiā, cum ergo in sanctis reperitur maxima excellentia per quam nobis sunt superiores, possumus eis ex interiori affectu honoris signa exhibere, quibus nos illis submittamus, & proinde possumus illos honorare.

Cum verō eorum excellentia sit longe sublimioris rationis quā excellentia quę oritur ex donis naturalibus & aliqua naturali perfectione; sequitur cultum illis solum exhiberi non esse cultum ciuilem & cuiusdam ciuilis obseruantie, sed esse longe excellentiorem & procedere ad virtute distincta ab obseruantia politica; esse tamen inferiorem cultu latrię, seu eo qui tribuitur Deo propter infinitam eius excellentiam. Est ergo cultus sacer qui in sanctis respicit excellentiam supernaturalē creatam propter quam adorantur, estque inferior cultu diuino, superior politico; qui non procedit ad virtute religionis, sed ab aliqua inferiore subordinata religioni; quemadmodum & ipsa obiecta inter se aliquo modo subordinantur.

Aduerte tamen hunc cultum interdum vocari religiosum, quia differt à politico principibus exhiberi solito, & est sacer; ite quia rebus sacris maxime peragitur. 3. quia ratione quadam peculiari cedit in Dei laudem & gloriam vt docent varij Patres 4. adde excellentiam propter quam hic cultus deferitur, esse participationem quandam peculiarem diuinę excellentię, ob quam eximio quodam modo dicuntur filij & amici Dei.

Ex his patet solutio fundamenti hereticorum, qui docent, solum posse esse cultum duplicis generis, scilicet religiosum, quo Deus colitur; & ciuilem seu ciuilis obseruantie. Nam ex dictis patet dari tertium quendam medium, quem Scholastici distinctionis causā vocant cultum dulę seu duliam, per hoc intelligentes honorariam seruitutem inferiorem latrię.

De hac inferiore adoratione intelliguntur Patres cum docent sanctos esse adorandos: quibus nō repugnant alij, qui id videntur negare, nam posteriores non intendunt negare posse sanctis exhiberi adorationem eamque ciuili superiorem; sed solum volunt non posse illis exhiberi perfectissimam, quę soli Deo debetur, quod est obseruandum ad conciliandā variā tum scripturę tum Patrum loca.

Ex dictis his dubijs facile patet 1. B. V. deberi cultum & adorationem plusquā ciuilem, & quidem adorandam cultu eiusdem speciei cum adoratione quę sanctis exhibetur, si spectentur dona eius supernaturalia, gratia, gloria; quamuis etiam propter illa dicatur colenda hyperdulia, non quod cultus diuersę speciei illi debeatur propter dona huiusmodi, sed quod illi debeatur eximius in trailam speciem, eo quod dona gratię & glorię in B. Virgine sint eximia.

Quod si in eadē B. Virgine consideretur dignitas matris, est colenda hyperdulia distincta speciei cum

Eustathius & Vigilantius non videntur expresse negasse, sanctos esse adorandos.

Wiclefista.

De fide est

posse licite adorari.

7. Synod.

Trident.

Hieron.

Aug. 53.

Damasc.

1. Reg. 28.

3. Reg. 18.

3. Reg. 18.

3. Reg. 18.

3. Reg. 18.

3. Reg. 18.

3. Reg. 18.

3. Reg. 18.

3. Reg. 18.

3. Reg. 18.

3. Reg. 18.

3. Reg. 18.

3. Reg. 18.

3. Reg. 18.

3. Reg. 18.

3. Reg. 18.

3. Reg. 18.

3. Reg. 18.

3. Reg. 18.

3. Reg. 18.

3. Reg. 18.

3. Reg. 18.

3. Reg. 18.

3. Reg. 18.

3. Reg. 18.

3. Reg. 18.

3. Reg. 18.

3. Reg. 18.

3. Reg. 18.

3. Reg. 18.

3. Reg. 18.

3. Reg. 18.

3. Reg. 18.

3. Reg. 18.

3. Reg. 18.

3. Reg. 18.

3. Reg. 18.

3. Reg. 18.

3. Reg. 18.

3. Reg. 18.

cum illa ratio matris Dei sit ratio toto genere distincta & longè sublimior quàm sint illa dona creata.

Patet 2. non tantum sanctos cum Christo regnantes posse sacro cultu adorari, sed etiam eos qui nobiscum in terris degunt quos possumus venerari propter sanctitatem & alias rationes supernaturales. Patet exemplo Abdæ qui adoravit Eliam; item exemplo filiorum prophetarum qui adoraverunt Eliseum 4. Reg. 2. quia intellexerunt spiritum Eliæ super eum requiescisse. Quamquam cultus solius exhiberi defunctis soleat esse longè feruentior & sublimior, cum hi sint Deo inseparabiliter coniuncti.

Contra resolutionem Odijcitur 1. Deut. 6. dicitur: *Domini Deum tuum timebis, & illi soli servies.* ubi particula *timebis* sumi pro adorabis, patet ex Matth. 4. ubi diabolo petenti à Christo adorationem, respondit Christus scriptum est: *Domini Deum tuum adorabis & illi soli servies*; igitur non licet sanctos adorare. Conf. loco Matth. citato diabolus videtur tantum communem quandam adorationem & genuflexionem petisse: *prostratus*, & tamen à Christo dicitur adorationem soli Deo exhibendam. ubi tacite indicat Deut. 6. præcipi ut nulli præterquam Deo adratio tribuatur.

Resp. 1. verba ita generaliter accipiantur, concludendum esse nullum planè cultum etiam civilem posse hominibus exhiberi, quod non admittit hæretici, & exemplis scripturæ & vñi communi omnium gentium repugnat. si dicant locis citatis agi de cultu sacro, cumq; soli Deo deferendum, Resp. eadem facilitate dici, agi de cultu quodam supremo, & alicui tanquam supremo Domino exhibendo, & agi de servitute quam creatura suo creatori debet exhibere.

Resp. 2. aliquos censere priori parte non prohiberi cultum & adorationem sacrorum, eò quòd in ea parte non ponatur *solum*, sed in posteriori, in qua agitur de adoratione Deo debita. Quod potest confirmari ex versione 70. qui pro *servies*, ponunt *prostratus*, quæ vox ex sua origine indifferens, vñ scripturæ communis accipitur pro cultu supremo.

Verum videtur solidius etiam priori parte prohiberi adorationem cuius ibi fit mentio, & scripturam velle eam soli Deo exhibendam, atq; adeò priori parte sententia simpliciter contineri particulam *solum*; (quemadmodum in hebræo implicite continetur in posteriori, in qua non habetur particula *solum*, sed addita est 70.) quod patet ex circumstantiis textus; nam verus Deus opponitur Dijs gentium, prohibeturque ne adoratio, scilicet Deo debita, illis exhibeatur. Ex quo constat per adorationem loco Deuter. citato intelligi supremum adorationis genus, & proinde illo modo loquendi, *Domini Deum tuum adorabis*, implicite negari humani cultum alijs deferendum. Catholici verò non censent hunc cultum posse sanctis exhiberi; cum nullo modo existiment illos esse Deos (& ipsimet hæretici debeant fateri illos vero Deo non opponi) sed solum posse exhiberi inferiorem, facrum tamen & superiorem cultu principibus exhiberi solito, propter rationes præfenti dubio allatas.

Conf. nifi prior pars ita intelligeretur, Christus Matth. 4. minus sufficienter visus fuisset diabolo respondisse: cum dici posset in loco Deut. non prohiberi ut adoratio, de qua ibi est sermo, etiam alijs exhibeatur; igitur ex Christi responsione datur intelligi quod prior pars sententiæ Deut. intelli-

gatur de supremo adorationis genere; de quo intelligunt Maldonatus & Lucas in caput Matthæi citatum, & tam apud Matthæum quàm in Deut. priorem partem intelligunt cum particula, *solum*. Igitur ad argumentum

Resp. 3. negando conseq. quia in loco citato Deuter. solum prohibetur ne vñ alteri exhibeatur suprema illa adoratio soli Deo debita; quod minime faciunt catholici, dum sanctos adorant.

De hac supræma adoratione intelligitur etiam responsio Christi Domini Matth. 4. quia sciebat diabolus divinos honores appetere, qui etiam per genuflexionem possunt exhiberi. vnde non obstat quòd in græco habeatur *prostratus*; quia ut notavimus dubio initio questionis moto, tam signa quàm nomina sunt indifferètia ad quodvis adorationis genus. Porro diabolus divinos honores appetisse facile potest persuaderi, ex eo quòd ostenderit omnia regna mundi & illorum gloriam; scilicet tanquam sua, & in quæ supremum haberet dominium, & proinde voluerit tanquam supremus Dominus adorari.

De eodem latræ cultu intelligitur illud Apostoli ad Timoth. 1. *Soli Deo honor & gloria*; & illud ad Galat. 4. *Iis qui naturâ non sunt Dyservatis*, scilicet illis tanquam Dijs honorem exhibentes.

Nec obstat quòd in græco habeatur *idololatriæ*, quia illud verbum potest significare servitutem & cultum latræ; & in prædicto loco sumi pro cultu latræ videtur ex eo patere, quòd Apostolus agat de cultu quem gentiles Dijs per sacrificia exhibebant.

Obijcitur 2. Esther 13. Mardocheus dicit: *scis quia non pro superbia & contumelia, & aliqua gloria cupiditate fecerim hoc, ut non adorarem Aman superbißimum (libenter enim pro salute Israël etiam vestigia pedum eius desecrari paratus essem) sed timui ne honorem Dei mei transferrem ad hominem, & ne quemquam adorarem excepto Deo meo.* atqui Aman non videtur exegisse cultum latræ; tum quia solum exigebat cultum quem rex Assuerus ei exhiberi præceperat; tum quia nullo modo est verisimile principem alteri subiectum voluisse tantum honorem sibi deferri, quem ne quidem ipse rex sibi deferri imperaret; ergo signum est non licere sanctos adorare.

Resp. 1. etiam hoc argumento posse concludi ne quidem licere principibus cultum civilem exhibere; quod & falsum est, & non admittunt hæretici.

Resp. 2. cultum quem negavit Mardocheus Amani exhibere fuisse latræ. ut satis patet ex ipso met textu & passim tradunt Doctores; atque ita hic locus nihil facit contra catholicos, neque Mardocheus in detractando honore præscripto imprudenter se gessit, de quo videtur dubitare Caiet. 22. q. 84. art. 1.

Quia verò videtur obstarè ratio facta, res duobus modis potest explicari. 1. si dicamus Amanem verè exegisse divinum honorem & cultum Deo debitum, quod censet Bellarm. lib. citato cap. 14. §. ad quartum argumentum; & fuscè Serrarius in libri Esther caput 3. q. 3. qui docet Persarum reges divinos honores sibi vendicasse, & quibus voluissent similiter deferri decrevisse; quod ex pluribus historicis probat: hoc si verum est, res est clara, & ratio in contrarium allata corrui.

2. Si dicamus neq; Assuerum decrevisse Amani divinos honores, neq; Amanem eos exegisse; exegisse tamen eum honorem cõmuniter sibi exhiberi, scilicet

37.

Resp. 3.

Ad locum
Matth. 4.

33.

1. Tim. 1,
Gal. 4.

Obijcitur 2.

Resp.

39.

Mardo-
cheus ne-
gavit Ama-
ni cultu la-
træ.

Caiet.

Bellarm.
Serrar.

genuflexionem (vt patet ex capit. 3.) qui à Iudæis non folebat alijs communiter exhiberi quàm Deo; & ideo Mardocheum Iudeum noluisse illi huiusmodi honorem exhibere, ne cultum consuetudine populi Iudaici Deo applicatum in hominem transferret, eumque videretur latræ adorare cum scandalo Iudeorum; quod colligi potest ex capit. 3. vbi pueris regis dicentibus, *cur prater ceteros non obseruas mandatum regis?* dixit se Iudeum esse, quasi diceret se non posse eum cultum homini communiter deferre qui visu & consuetudine Iudeorum soli Deo communiter exhiberetur per modum ordinariæ reuerentiæ. Dixi, *communiter*, quia varij auctores notant principes aliquando graui ex causa etiam à Iudæis genuflexione adorari potuisse; non tamen ita factum communiter & per modum reuerentiæ ordinariæ. videri possunt Suarez disp. 52. sect. 1. ad 1. Vasquez disp. 107. cap. 3. ad 1. Delrio in caput 49. Genes. num. 22. & seqq.

40.
Genuflexio
non solebat
à Iudæis alijs
exhiberi
quàm Deo.

41.
Obiectio 3.

Act. 10. 6.
14.
Resp.

Obijciunt 3. Act. 10. cum Cornelius Petrum adoraret, Petrus eum prohibuit; similiter Paulus & Barnabas prohibuerunt cum idem tentarent Lycaones Act. 14.

Resp. ad posterius exemplum Lycaones existimasse Paulum & Barnabam Deos esse, & tanquam talibus voluisse sacrificare, quod merito eis est prohibitum. Ad prius dico Cornelium ea in re non peccasse, neque à Petro reprehensum quasi peccasset, sed Petrum solum ex modestia hunc cultum repudiasse, vt scpe fit inter homines.

Obiectio 4.
August.

42.

Resp.
S. Ioannes
Apoc. 19.
non existi-
mauit An-
gelum esse
ipsi Deum.

Obijciunt 4. Apoc. 19. cum Ioannes veller Angelum adorare, ab illo est prohibitus dicente; *vide ne feceris*. Aug. q. 61. in Genesim ceteris id poterea dictum ab angelo, quod existimaret illi esse Deum, & ideo voluisset latræ cultum exhibere.

Communior tamen & verior sententia est Ioan- nem non errasse in conditione angeli, nec voluisse eum tanquam Deum adorare, atque adeo non fuisse ab angelo prohibitum quasi in eo peccaret; sed quod angelus reculauerit se ab eo adorari, vt ostenderet quanti homines faceret postquam natura humana euecta est ad esse personale Verbi; & præsertim quanti faceret Apostolos & ministros Christi & principes Ecclesiæ. Conf. i. ex eo quod angelus addiderit, *conseruus tuus sum*. Conf. 2. ex cap. ultimo, vbi angelus tenuit similem honorem sibi exhiberi; non potest autem dici Ioannem eo loco nesciuisse fuisse angelum quem vellet adorare.

Obiectio 5. Obijciuntur, varij Patres qui negant sanctos, creaturam, martyres adorandos.

Resp.

Resp. ex dictis illos non negare sanctis inferiori cultum & honorem posse exhiberi, cum pluribus locis tradant eos posse adorari, sed solum negare cultum & adorationem latræ.

ARTICVLVS III.

Virum imago Christi sit adoranda adoratione latræ.

43.
P RÆMISSA distinctione imaginis in quantum est res quedam materialis & in quantum consideratur tanquam imago & representatio alterius.

Respondet imagini Christi prout est res quædam puta lignum pictum &c. nullam exhiberi reuerentiæ; cum reuerentia soli nature rationali debeat: imagini vero considerata tanquam imagini, seu prout est representatio alterius, exhiberi eandem reuerentiam quæ exhibetur prototypo, & proin-

Resp. 1.

de imaginem Christi esse adorandam adoratione latræ, quæ res paulò latius est examinanda, similiter & solutiones argumentorum, & agendum de cultu & adoratione imaginum.

D V B I V M I.

Virum vsus imaginum sit licitus?

44.
P RÆTER Iudæos & Mahumetanos perique hæreticos, tam antiqui, quàm recēiores, damnant imaginum cultum. Nam vt omittam Manichæos & Marcionistas quos Tharasis in 7. Synodo act. 1. testatur respuisse imagines; & alios: Leo I. Mauricus imagines honorari prohibuit, vt testatur Zonaras in eius vita & alij, & iussit aufert, vt docet Adrianus 1. in suo scripto de imaginibus ad Imperatorem Constantinum, & Irenæus eius matrem, in 7. Synodo act. 2. Videri potest Baronius tomo 9. anno 11. Leonis.

Illius impietatem secutus est filius Constantinus Copronymus, & plures imperatores successores, quos refert Bellarm. tom. 1. controuersia generali 7. lib. 2. qui est de cultu imaginum cap. 6. & tandem superiori sæculo & hoc, apertum bellum contra imagines mouent hæretici, è quibus Calvinus, vt videtur lib. 1. institutionum capit. 11. Quibus non obstantibus

Dico vsus imaginum per se loquendo esse licitum & honestum. Est de fide definitum in 7. Synodo act. 7. & patet ex vsu totius Ecclesiæ.

Prob. 1. ex facto Christi Domini, qui faciei suæ impressam imaginem in linteo misit ad Abagarum regem Edesse, vt testatur Dam. lib. 4. de fide cap. 17. & oratione 1. de imaginibus post medium; per quam ciuitas Edessena fuit ab incendio liberata, vt refert Euagius lib. 4. historiarum cap. 26. & quæ Leo lector in 7. Synodo act. 5. testatur se vidisse.

Præterea ipsius Christi tempore statua eiusdem fuit erecta à muliere, quæ à fluxu sanguinis fuerat per eum liberata, cuius imaginis mentionem facit Dam. oratione 3. de imaginibus. Eusebius lib. 7. historiarum cap. 14. & alij.

3. Est antiqua traditio sanctam Christi faciem in linteo tempore passionis fuisse expressam, quæ etiam hodie asseruatur Romæ in basilica principis Apostolorum, & in eundem populo ostenditur.

4. Nicodemus dicitur quandam Christi imaginem efformasse, in qua Iudæi per ludibrium Christi passionem renouarunt; ex qua percussa exiuit sanguis & aqua, vt habetur in quodam sermone citato à 7. Synodo act. 4. sub nomine Athanasij. Plura passim ab auctoribus referuntur quæ breuitatis causa prætereo.

Prob. 2. ex sanctis Patribus, quorum pleraque testimonia afferuntur in 7. Synodo act. 4. ex Basilio epistola ad Iulianum apostatam, in qua probat imaginum causam & historias. Gregorio Nysseno in oratione de pictura in qua Isaac à patre immolabatur, vbi dicit, *vidi seipsum inscriptionis imaginem, & sine lacrymis transire non potui*. Damasc. orationibus pro imaginibus, & alijs ex quibus infra probabimus imaginum adorationem. Videri potest epistola Adriani 1. ad Constantinum Imperatorem pro imaginibus, quæ habetur actione 2. 7. Synodi, in qua docet venerandarum imaginum receptionem esse iuxta antiquam sanctorum Patrum traditionem; pro qua sententia plurimos Patres in superioribus adduxit.

Prob.

Prob. 3. ratione. i. vixit præclaris & de republica bene meritis dictante lumine naturæ statum honoris causa possunt erigi, vt testatur recepta totius orbis consuetudo; ergo ad declarandum honorem quem sanctis de Ecclesia bene meritis deferimus, possumus eorumdem imagines efformare.

2. Imagines nos excitant ad amorem sanctorum quos representant; igitur earum vñs non potest dici illicitus.

3. Excitant ad eorumdem imitationem: dñ enim præclara gesta sanctorum nobis per picturas &c. representantur, potest in nobis excitari feruens desiderium heroicis eorum virtutes imitandi. Conf. quotidiana experientia constat picturam non minorem vim habere ad mouendum quam historiam; vnde & a S. Gregorio lib. 9. epistola 9. pictura vocantur idiotarum & rudium libri.

4. Pictura reuocant in memoriam diuina beneficia collata Ecclesiæ ministerio sanctorum.

5. continent quandam fidei nostræ professionem: dum enim imagines sanctorum efformamus, probamus fidem quam illi sunt amplexati. Plurimæ aliæ sunt imaginum vtilitates, de quibus videri potest Trid. sess. 25. de inuocatione sanctorum; Molanus ante librum 1. de imaginibus, qui decem ex Sando ponit sacrum imaginum vtilitates.

Ex quibus omnibus aperte constat vñm imaginum non esse intrinsecè & ex rei natura illicitum. Quod etiam probari potest ex eo, quod alioqui arspingendi & sculpendi esset illicita; cum intrinsecum ordinem dicat ad vñm imaginum: nam si vñs imaginum sit natura sua illicitus, aperte sequitur artem illas efformandi ex se & intrinsecè esse illicitam. Atqui consequens nullo modo dici potest, cum repugnet communissimo hominum conceptui & omnium gentium existimationi. Præterea hæc ars diuinitus quibusdam est infusa, vt patet Exod. 31. & 35. scilicet Bezaleel & Ooliab.

Idem vñs imaginum non potest dici malus, quia prohibitus, saltem in lege noua; cum neq; ex scriptura, neque ex traditione &c. talis prohibitio possit ostendi.

His omnibus ad probandum vñm imaginum esse licitum & honestum, addi potest quod principes Iconomachi diuina vltione correpti horrendam mortem appetierint.

Porrò ex dictis apparet non tantum esse licitum vñm imaginum in quibus notatur historia, sed etiam aliarum, cum etiam ex alijs pleræque vtilitates relatæ sumi possint, & constet ex dictis alijs aliquando depictas.

Ex dictis satis constat licere depingere Christi imagines patet ex historijs allatis; item & 7. Synodo act. 7. in definitione fidei, ex Trid. loco citato. Denique ex sensu & praxi totius Ecclesiæ.

Neque quidquam contra hanc certam doctrinam valet, quod obijciebant antiqui hæretici; nimirum hac ratione Christum diuidi; id enim falsum est: cum Ecclesia per picturam sub forma corporea velit rudi populo totum Christum representare, non verò illum diuidere: quemadmodum depingens Imperatorem, per imaginem mortuam non intendit eum mortuum representare. Et sanè non opus est vt res aliam representat habeat physice in se omnes conditiones rei representatæ, ad hoc vt dicatur eam representare; alioquin nullam substantiam possemus nps vel Angeli intelligendo representare, cum omnis nostra intellectio sit accidens: non possemus intelligere res vita carentes,

cum nostra intellectio sit opus vite, imò nec Deus posset res creatas intelligere, cum eius intellectio sit res increata, & proinde non habens in se formam conditionem rei intellectæ. hæc omnia aperte sunt falsa, & repugnant partim experientiæ & communi conceptui, partim principijs luminis naturæ.

Quaritur verò an liceat imaginem Dei pingere? Id negarunt non solum hæretici, sed etiam aliqui catholici; quibus Dur. dist. 9. q. 2.

Sed contraria sententia est omnino verior & communior Doctorum. Patet ex praxi communis, quam Ecclesia nullo modo reprehendit, sed tacite approbat, dum Trid. loco citato monet si aliquando historia & narratio sura scriptura, cum id indoctis plebi expediat, exprimi & figurari conigeri; doceatur populus, non propterea diuinitatem figurari, quasi corporeis oculis conspici, vel coloribus aut figuris exprimi possit. quibus verbis satis indicat imaginem Dei posse depingi, cum moneat vt per pastores occurratur falsæ persuasioni de diuinitate, si quæ timeri posset.

Prob. vltimus ea sententia: possunt efformari imagines angelorum, qui tamen sunt incorporei; igitur quod Deus sit incorporeus, non obstat quò minus liceat eius imaginem pingere. Conf. cum Deum intelligimus, simul per phantasiam formamus consulam aliquam eius imaginem; quidni exterius aliqua formari possit?

Prob. 2. Spiritus sanctus incorporeus apparuit in specie columbæ; quidni ergo in eadem specie depingi potest; & per consequens quidni potest Deus depingi corporea specie?

3. Scriptura frequenter membra Deo tribuit; ergo potest per picturam sub similibus membris representari: vt enim patet ex dictis, Catholici per huiusmodi imagines, quibus Deum nobis representant, non intendunt docere diuinitatem esse corpoream, vel posse coloribus exactè representari; sed solum volunt confuso modo & analogicè representatione Deum referre, vt animus ad eius cultum excitetur.

Dices scripturam quæ membra Deo tribuit tollere erroris periculum, dum aperte docet illum esse incorporeum.

Resp. idem periculum tolli posse & debere per Pastores, vt monet Trid. supra. Vnde occasio erroris, quam dicuntur imagines Dei præbere, non reddit earum vñm intrinsecè malum; cum vt dictum est, huiusmodi error facile tolli possit.

Conf. 1. ex contraria positione omnia creata dicenda essent ex se & intrinsecè mala; cum nihil sit quo homo non possit suo vitio abuti, & ex quo non possit sumere erroris & peccati occasionem. Sed aliud est rem quampiam naturâ suâ proximam huiusmodi præbere occasionem; aliud verò hominem suâ malitiâ interdum ex re quapiam illam accipere.

Conf. 2. longè plures conantur suos errores probare ex scriptura quam ex picturis, vt patet ex varijs hæreticorum erroribus; ergo si eo non obstante scriptura non potest censeri mala; non potest etiam censeri illicitum formare Dei imagines, per quas mens tendat in Deum, & excitetur ad eius amorem & venerationem, & gratiarum actionem pro beneficijs acceptis.

Prob. 4. Deus in antiquo testamento apparuit in forma hominis, vt patet ex cap. 7. Danielis; ibi enim narratur apparuisse in forma senis &c. ergo potest in eadem forma depingi.

Nec obstat quòd forma externa in qua Deus olim apparuit nō fuerit ab eo hypostaticè assumpta;

51.

Quæst. Quidam Catholicæ garunt Deū posse pingi, sed immortō. Durand. Prob. ex vñu Ecclesiæ. Trident.

Aliæ rationes.

52.

Script. frequenter membra Deo tribuit.

Replica.

Soluitur.

53.

Deus olim apparuit in forma hominis. Dan. 7.

quia efformans huiusmodi imaginem per quam hæc apparitio representatur, nullo modo intendit significare illam formam fuisse hypostaticè assumptam; sed simpliciter docere, quod Deus dignatus fuerit apparere.

Non etiam obstat quod apparitio facta fuerit ad designandum aliquem Dei effectum: id enim per imagines designari potest; & qui docebit quoniam sit ille apparitionis effectus, poterit etiam docere eum per imaginem designari. Adde quidquid demum sit de fine apparitionis, Deum verè apparuisse in forma corporea; qui proinde per imaginem confuso quodam modo possit representari.

54.

Obiectio. 1.
Ista. 40. &
46.

Obijciuntur. Ista. 40. dicitur, *Cui similem fecisti Deum aut quam imaginem poneris ei?* & cap. 46. *Cui assimilasti me & æqualisti, & comparasti me & fecisti similem?* non ergo licet similitudinem Dei seu imaginem efformare.

Resp.

Resp. negando consequens. nam Deus per Prophetam tantum intendit reprehendere idola gentium quæ imitabantur Iudæis; & vult ex Dei operibus, sapientia, potentia &c. ostendere nihil ei comparari. quare neque ea quæ coluntur tanquam Dii posse ei esse similia, cum nihil possint, non possint quidquam producere, conservare, iutare. Priori etiam loco docet non posse dari imaginem Dei ab artifice confictam, quæ perfectè illum representet.

A. 17.

Simili ratione dixit Apostolus Act. 17. *Gentis ergo cum finis Dei, non debemus affirmare autem aut argento aut lapidi sculpture artis & cogitationis hominis divinum esse simile.* quibus verbis solum vult reprehendere Athenienses qui existimabant divinitatem suis simulacris inesse, quod refutat Apostolus. Verum nihil horum volunt ij qui censent posse efformari Dei imaginem. pro quo

55.

Triplici si-
ne potest
imago Dei
efformari.

Notandum triplici modo vel fine imaginem Dei posse à nobis efformari. 1. ita ut exactè velimus Dei formam exprimere. 2. ad representandam aliquam figuram in qua Deus dignatus est apparere. 3. ut ex sensibili Dei forma & imagine possimus aliquo modo ad eiusdem Dei cognitionem & formam invisibilem ascendere. Summè quidem dementiæ esset velle Dei similitudinem primo modo efformare: nihilominus est licitum alijs modis imaginem Dei ponere, quod tantum volunt auctores huius sententiæ & praxis Ecclesiæ.

Obiectio 2.
7. Syn.

Obijciuntur. 2. in 7. Synodo act. 5. dicitur angelos pingi posse quia sunt corporei: ex quo videtur colligi à contrario Deum non posse pingi, quia est incorporeus.

Resp.

Resp. rationem allatam propter quam angeli pingi possint, non esse Concilij, sed cuiusdam Ioannis Episcopi Thessalonicensis, qui ea in parte variorum sui temporis secutus est opinionem. Verum licet Concilium approbet illius conclusionem, non tamen approbat rationem quæ falsa est: & quamvis esset vera, non posset solidè argumentum probare. Nam si angeli præditi essent corpore, illud esset tenue, & quod sub aspectum non posset cadere, & proinde depingi non posset.

Obiectio 3.

Obijciuntur. 2. varij Patres, qui censent non licere imaginem Dei efformare.

Resp.

Resp. illos Patres intelligi de imagine per quam conemur Deum exactè representare; seu, velle non posse pingi imaginem quæ Deum exactè representet, ut supra est explicatum; quod quantum in se erat facere intendebant Gentiles, qui putabant suos Deos præditos forma humana vel fi-

mili, quæ exactè per picturas vel statuas posset representari, quod de vero Deo putare est impium.

Contra ipsam dubij resolutionem Obijciuntur id quod habetur Exod. 20. *Non facies tibi sculptile, neque omnem similitudinem quæ est in caelo desuper & quæ in terra deorsum, nec eorum quæ sunt in aquis sub terra.* Confimilia habentur Deuter. 4. & 5. ex quibus potest colligi vsum imaginum non esse licitum.

Resp. non aptè colligi prædictum vsum esse naturæ suæ illicitum, vel in nona lege prohibitum, quod dico, quia inter Catholicos controuertitur, utrum in lege veteri fuerit prohibitum statuas & imagines efformare.

Varij tum antiqui tum recentiores existimant loco citato Exodi solum prohiberi id quod alias lege naturæ est vetitum, scilicet conficere sculptilia ut ea tanquam Numen aliquod adorentur, & cum existimatione quod iis insit aliquid diuinum, prout Ethnici faciebant; quod videtur deduci ex loco citato, ubi dicitur; *Non habebis Deos alienos coram me, non facies tibi sculptile &c.* non adorabis ea neque coles. *Ego sum Dominus Deus tuus, fortis, zelotes.* quasi dicatur, neque interiori affectu & æstimatione, neque opere externo habebis Deos alienos præter me, &c. quia ego Dominus solus Deus, id est, meum honorem ad alium non transferetis. id consimili modo videtur inculcari Leuitici 26. & Deuter. 4. & 5. ubi obiter

Notandum iuxta hanc sententiam & explicationem particulam illam, *neque similitudinem*, non continere aliquid à priori distinctum sed esse repetitionem prioris partis, quod sepe fieri solet in scriptura, ad maiorem rei de qua est sermo inculcationem.

Alii quos citat & sequitur Valsq. disp. 104. cap. 2. censent in lege veteri vsum imaginum fuisse prohibitum, scilicet lege positivè divinà, Deo ita disponente eò quodd populus Iudaicus esset ad idololatriam proclivis, ad quam etiam gentium consuetudine abripiebatur. Iuxta hanc sententiam particula, *neque similitudinem*, continet aliquid distinctum à priori particula; ita ut per sculptile intelligantur idola & effigies falsorum Deorum, quarum vsum iure naturæ est vetitus, per similitudinem verò intelligatur imago vera.

Ex quibus patet ex neutra sententia quidquam posse concludi contra nostrā resolutionem & doctrinam catholicam. Non enim sequitur vsum imaginum esse naturæ suæ illicitum eò quod sculptilia sint illicita; nam imagines non sunt sculptilia. Similiter non sequitur si Iudæis fuerit prohibitum in veteri lege efformare imagines, id ipsum in noua lege prohiberi; cum illud præceptum fuerit solum ceremoniale, & solum spectaret ad populum Iudaicum, quod proinde cessat in noua lege. Et hæc abunde sufficiunt ad solutionem argumenti, in quo vim magnam ponunt heretici.

Cæterū queri potest quid videatur probabilius an inquam loco citato Exodi solum contineatur id quod lege naturæ est prohibitum; an verò aliud quod præceptum lege positivè impositum. utrumque sunt Doctores: pro utraque parte citantur Patres: pro neutra parte apparet conuincens ratio.

Sententiæ quæ censet ferri præceptum lege positivè videtur suffragari Tertullianus lib. 4. contra Marcionem cap. 22. qui de Moyse & Elia cognitis à S. Petro in transfiguratione, quāvis nullam eorum vidisset similitudinem, ait; *nec enim imagines eorum vel statuas populus habuisset & similitudines lege prohibente.* Videtur etiam suffragari Damasc.

oratio.

56.

Obiectio
contra
dubij
resolu-
tionem.
Exo. 20.
Deut. 4.
R. sp.Controuer-
sia.
De vitiis
genu in an-
tiqualege.

57.

Valsq. di-
sp. 104. cap. 2.
Censent in
lege veteri
vsum ima-
ginum.Locus Exo-
di 20. non
facit contra
resolutionem.

58.

Depropo-
sita contro-
uersia sta-
tuens sub-
cium.

Tertull.

Damasc.

oratione i. de imaginibus dicens, Iudeis igitur quan-
do ad simulacra colenda erant propensiores, hæc inssa sunt:
nobis autem quibus, ut theologicè loquar, datum est ut
superfluum errorem fugientes & veritatem cognoscen-
tes per eam Deo vescimur, cuique soli servimus, & per-
fectas divinae notitiae divinitas assequatur, infantiamque
prætercentes in virum perfectum evadimus, non sumus
amplius sub pedagogo &c. id est, sub legis antiqua
prohibitione, ubi censet prohibitum Iudeis ima-
gines efformare, & causam legis recenser.

Cum verò obijciatur inde sequi esse undecim
præcepta decalogi, respondent aliqui negando se-
quelam, dicuntque partem citatam esse appendi-
cem primi præcepti pertinentem ad eandem vir-
tutem.

Obijcientibus etiam ex Ireneo lib. 4. cap. 31. &
alijs quod omnia præcepta decalogi sint natura-
lia, præter determinationem de sabbato: Respon-
dent esse quidem naturalia quoad ea quæ præci-
puit in illis continentur, tamen in primo esse ali-
quid per modum additamenti quod sit ceremo-
niale.

Advertendum etiam hanc sententiam non ita
intelligendam, quasi omne genus picturarum &
statuarum esset prohibitum, cum constet Salomo-
nem 3. Reg. 6. duo Cherubim in templo posuif-
se, nec idcirco fuerit reprehensus: sed ita intelli-
gendam ut solum fuerint prohibita imagines eo
modo factæ ut ad sui venerationem moverent, non
verò ea quæ tanquam ornamentum alteri rei an-
nectebantur; qualia erant Cherubim tam arcæ
quàm templi, quæ ad ornatum arcæ & obumbra-
tionem erant posita, & quibus adoratio per se non
fuit exhibita, quamvis ipsum totum adoraretur.
Et iuxta hæc explicari potest præceptum quo Deus
præcepit fieri duo Cherubim iuxta latera arcæ
Exod. 25. dici, inquam, potest ita iussu à Deo,
nullo modo derogando suæ constitutioni, quia
iussit illa eo modo fieri, ut satis constaret solum
ponenda ad ornatum, non verò ad cultum eis ex-
hibendum.

Dices saltem ipsa arca potuit adorari.

Respondent ita esse: sed Deum ea in re dispen-
sasse: eo quod in veneratione arcæ minus esset pe-
ccatum idololatriæ, nullus enim sibi proposuit
arcam tanquam Deum adorandam. Dicit etiam
posse Deum ea in parte non dispensasse, cum ip-
sum præceptum non respiceret Deum, nec eum
obligaret, sed solum Iudeos, quibus prohiberet
ne imagines efformarent, scilicet propria autori-
tate.

Sententiæ quæ censet verbis Exodi citatis so-
lum contineri præceptum legis naturæ videtur
omnino favere Augustinus lib. 19. contra Fau-
stum cap. 18. ubi dicit servari à Christianis primum
præceptum totum, & non facies tibi idolum, &c.
cetera huiusmodi, id est, quæ in hoc præcepto se-
quuntur. & epistola 119. cap. 12. adeoque inter omnia
illa decem præcepta solum ibi quod de sabbato possumus esse
certatè observandum præcipitur Idem August. q. 71. in
Exodum dicit, illa verba, non facies tibi idolum nec
villam similitudinem &c. esse solum explicationem
eius quod dictum erat, non erunt tibi dii alij præter
me. Idem tenet S. Thom. hic ad 1. multumque
videtur favere textus scripturæ. si enim accuratè
perpendatur, suaderi potest unicum esse præce-
ptum, & varijs modis ad rem magis inculcandam
prohiberi ne vllam idolum efformetur, vel ei
cultus vlllo modo exhibeatur, vel alijs tanquam
Deus adoretur, & cultus vni vero Deo debitus in

fallos Deos transferatur. Quare hæc sententia vi-
detur probabilior.

D V B I V M II.

Utrum imagines in templis rectè collocen-
tur?

SUPERIORI dubio ostensum est in genere vsum
imaginum naturæ suæ esse honestum & lici-
tum: presenti quarimus in specie num eodem ima-
gines rectè in templis collocentur? id enim negat
Calvinus lib. 1. institutionum cap. 11. eo quod
primis quingentis annis non fuerint imagines in
templis christianorum.

Sed id est error manifestus; cum tempore Iu-
liani apostata imago quam Christo crexerat Hæ-
morroissa fuerit à christianis in templo collocata,
ut tradit Sozomenus lib. 5. cap. 20.

2. In templo à Constantino in Palestina exædi-
ficato positum fuit monumentum Servatoris, ut
refert Euseb. oratione de laudibus Constantini.

3. Damasus in vita Sylvestri refert Constanti-
num posuisse imaginem Servatoris & Ioannis Ba-
ptistæ illum digito monstrantis in loco baptiste-
rij prope Ecclesiam Lateranensem; in ipsa verò
Ecclesia Lateranensi posuisse imagines argenteas
duodecim Apostolorum.

4. Basiliius homilia in 40. martyres, & refer-
tur à Theodosio in 7. Synodo act. 1. ait: Nam si
Imperatorum vexillis sanctioribus & imaginibus in civi-
tates & provincias missis, omnis populus cum cereis &
fussimentis odoratis occurrunt; quando insus est in Chri-
sti Dei nostri Ecclesiis imaginem Servatoris nostri Dei &
intemeratæ Mariæ eius, sanctorum etiam omnium Patrum
& piorum erigere.

Eadem actione quidam Leo Episcopus reuer-
tens ab heresi Iconomachorum docet apostolicam
esse traditionem ut venerandæ imagines in sanctis
Ecclesijs colantur. In eadem Synodo act. 6. tomo
1. Epiphanius ostendit quod imagines ab Aposto-
lorum temporibus in Ecclesia fuerint. Plurimos
Patres citat Bellarm. lib. de imaginibus cap. 9.
ex quibus & ijs quos iam retulimus redarguitur
mendacium Calvini; cum Patres citati florue-
rint ante annum quingentesimum, similiter ea quæ
retulimus ante illud tempus contigerint.

Catholicæ affectioni fauet ratio; cum nihil sit
tam consonum rationi quàm imagines sanctorum
& amicorum Dei collocari in loco publico, ut po-
pulus Christianus ad eorum imitationem, inuoca-
tionem & reuerentiam possit excitari. Adde signa
sacra, decenter & religiose poni in locis sacris ad
memoriam sanctorum in nobis excitandam.

Contra resolutionem Obijcit Calvinus 1. ca-
nonem 36. Concilii Eliberitani, in quo dicitur, pla-
cent picturas in Ecclesia esse non debere, ne quod colitur
aut adoratur in parietibus depingatur.

Verum ex hoc loco contra ipsum Calvinum po-
test argui, picturas fuisse in Ecclesijs ante annum
quingentesimum. Quod ad rem ipsam attinet,
prætermisiss variorum solutionibus, quas videre
licet apud Bellarm. cap. citato responsione ad 2.

Resp. Concilium tantum voluisse prohibere
ne picturæ in parietibus efformarentur, ut patet ex
ratione Concilij, ne scilicet quod colitur aut ado-
ratur in parietibus depingatur. Id autem prohi-
bit vel propter maiorem reuerentiam imaginum,
quæ enim depinguntur in parietibus, facile contra-

62.

Error Cal-
vini refuta-
tur.

Imagines à
Constantino
in templis
collocatæ.

Basil.

Epiphan.
63.

Imagines
in templis
positæ ante
annu quin-
gentesimu.

Obiectio 1.
Calvini.

Resp.

64.
Mcs Conc.
Eliberitani.

D V B I V M III.

Vtrum imagines Christi & sanctorum
sint adorandæ?

H A C T E N V S ostendimus vsum imaginum esse licitum, easque licite posse in Ecclesiis collocari: quod clarum est fieri posse quamvis eas non possent adorari: cum saltem possent deferuire ad memoriam sanctorum in nobis excitandam, & vt prouocemur ad eorum imitationem & inuocationem. Prasenti igitur dubio petimus num eas possimus etiam adorare, & externa honoris signa illis exhibere. quod est præcipuum punctum inter catholicos & hæreticos controuersum.

Hanc imaginum adorationem omnes Iconomachi impugnant; nam quamvis Caluinus censuerit imagines posse in ædibus retineri ad historiam repræsentationem, imò Lutherani eas permittant ad ornatum templorum: quamvis etiam aliqui tempore 7. Synodi censuerint imagines haberi posse ad excitandam memoriam exemplaris; de quibus agit Epiphanius in eadem 7. Synodo act. 6. in fine, quos & vocat semprobos & falso ueros; nullus tamen eorum censet posse honorem eisdem deferri.

Sed de fide est sanctorum imagines aliquo cultu esse honorandas, & signa venerationis posse illis exhiberi, salutatione, genuflexione, osculo, suffragibus, &c. Hæc est communis Ecclesiæ traditio, quam Adrianus 1. & varij in 7. Synodo docent esse apostolicam.

Prob. 1. ex scriptura: psalmo 98. *Adorate scabellum pedum eius, quoniam sanctum est.* per quod intelligitur arca fœderis; licet enim qui per scabellum intelligant Christi humanitatem vel etiam terram, tamen eo psalmo litteraliter videtur plane accipiendum pro arca fœderis, quæ censetur tanquam Dei suppedaneum: nam Deus sedebat in tabula super arcam positam, & vocabatur propitiatorium, ex quo dabat responsa, propter quæ ipsa arca & propitiatorium censebantur sancta & digna veneratione. Ex quo conficitur imagines propter ordinem quem dicunt ad Christum & sanctos, &c. posse dici sanctas & dignas veneratione.

Obijciunt hæretici loco citato non significari arcam, sed templum, & psalmistam velle vt adoremus ad scabellum seu in scabello, id est, in templo, quia sanctus est, scilicet Deus, videnturque fauere hebræa quæ habent *למנוח* *labadom* vbi *lamed* adiectum reddi potest per præpositionem, *in*, vel ad; hebræum etiam *קדוש* *kadosh* significat sanctus masculini generis.

Resp. in sententia citata nullo modo templum designari, cum vix hebræa significet scabellum, quod in scriptura nunquam pro templo usurpatur, sed vel pro terra, vel pro arca fœderis; vnde explicatio quam adferunt hæretici falsa est: non enim vult scriptura vt adoremus in templo tanquam in loco sed designat rem cui cultus sit exhibendus.

Nec obstat quod in hebræo ponatur *lamed*, quia quando apponitur nomini cum verbo adorandi, non necessario redditur per præpositionem, *in* vel *ad*, sed potest relinquere constructionem actiuam, quemadmodum Genes. 23. vbi dicitur, *adorauit Abraham populum terræ*, hebraicè ponitur *lamed*, propter quod nullo modo verti potest *in populo*, cum

hunt aliquam fœditatem &c. vnde non ita mouent ad sui venerationem: vel quia tempore illius Concilij seruientibus adhuc tyrannis in Christianos, sæpe necesse erat sacras imagines occultare; quod fieri non potuisset si fuissent pictæ in parietibus; & proinde Gentilium ludibrio fuissent expositæ.

Aduerte tamen hunc canonem plerisque in locis contraria consuetudine esse abrogatum imò in 7. Synodo act. 4. Beatus Nilus epistola ad Olympiodorum censet parietes templi replendos noui & veteris testamenti historijs. Eadem actione vicarij Adriani papæ docent, quod cum Constantinus Romæ templum Saluatoris exstrueret, in utroque pariete templi historiam veteris & noui testamenti inscripser. videri etiam potest actio 7. in definitione fidei.

Obijcit 2. Epiphanius epistola ad Ioannem Hierosolymitanum quæ est 60. inter epistolas Hieronymi, vbi ait: *Inueni velum pendens in foribus eiusdem Ecclesiæ tinctum atque depictum, & habens imaginem quasi Christi vel sancti cuiusdam; (non enim inueni cuius imago fuerit) cum ergo hoc viderem in Ecclesia Christi, contra auctoritatem scripturarum hominis pendere imaginem, scidi illud, & magis dedi consilium custodibus eiusdem loci vt pauperem mortuum eo obvoluerent.*

Quidam respondent hæc verba esse supposititia, eo quod post finem epistolæ adiecta. 2. quod hic locus non fuerit ab Iconomachis contra Catholicos allatus. 3. quod Hier. epistola ad Pammachium contra Ioannem Hierosolymitanum totam pene epistolam Epiphaniij referens, huius partis non meminerit. 4. quod stylus sit diuersus.

Alij his non obstantibus eam partem agnoscunt tanquam Epiphaniij, & dicunt illam Iconomachis minime fauere, tum quod discipuli Epiphaniij ipsiusmet Epiphaniij imaginem in templo posuerint, vt dicitur in 7. Synodo act. 6. tomo 3. tum quod à nullo Patre fuerit impositum Epiphanio quod Iconomachis faueret.

Ex quo facile potest intelligi Epiphanium ea in parte non repugnasse doctrinæ Ecclesiæ, neque suo facto eam improbasse; & 7. Synodum tacite sentire prædictum Patrem non existimasse imagines sanctorum non posse in templis collocari. Vnde verbis citatis solum vult, quod cum transiret per quandam locum, viderit pro foribus templi imaginem hominis profani (nesciens cuius fuerit) ita in velo positam vt honor ei exhiberetur tanquam imagini Christi, vel alicuius sancti. quæ solutio facile apparet ex ipso contextu, & proinde non est quod illa pars dicatur supposititia, vt bene ostendit Vasquez disp. 105. cap. 4. est enim contra scripturam censere hominum profanum sacro honore dignum, & tanquam tali imaginem in loco sacro venerationis causâ collocare.

Obijcit 3. Augustinum epistola 49. q. 3.

Resp. eo loco Augustinum non agere contra imagines christianorum, sed contra idola Gentilium, quæ quando ita pinguntur & collocantur vt videantur viuere, multum afficiunt malos animos eorum qui illa tanquam numen aliquod adorant, videlicet propter ipsam formam, licet sint mortua. quod periculum non inuenitur in christianis, qui edocti sciunt suas imagines non esse Deos, neque iis vt talibus cultum deferunt.

7. Synod.

Obiectio 2.

65.

Resp. quodam.

Aliorū resp.

66.

Mens Epiphaniij.

Obiectio 3.
Resp. August.

67.

Scilicet
quæst.Error mul-
torum hæ-
reticorum.

68.

De fide est
posse ho-
norari.Prob. 1. et
scrip-
sal. 98.
Arca scabellum
bellum po-
sum Dei.

69.

Replicat
reticorum.

Solutio.

Gen. 23.

scriptura

Scriptura nolit significare Abrahamum adorasse in populo Heth, id est in terra Heth, sed reuerentiam exhibuisse illi populo.

Consimili significatione accipitur quod habemus psalmo 131. *Adorabimus in loco ubi steterant pedes tui* (in Hebraeo habetur *lamed*) significat enim Prophetam se adoraturum arcam, quae erat Dei suppedaneum.

Non etiam obstat quod Hebraei *קדש* *Kadosh* sit masculini generis, quia similiter vox Hebraica significans *scabellum* est generis masculini, atque ita vnum potest optime cum altero conuenire. Addere tamen possumus nihil obstat nostro instituto etiam si nomen, *sanctus*, referamus ad Deum: nam optime dici potest, *adorare scabellum pedum eius quoniam sanctus est*, scilicet Deus, id est, quia propter infinitam suam excellentiam postulat etiam scabellum pedum suorum reuerentiam exhiberi.

Prob. 2. haec veritas ex Concilijs, in quibus est definita: Romano sub Gregorio 2. altero Romano sub Gregorio 3. Niceno 2. quod fuit septimum generale, ad quod missi sunt legati a Romano Pontifice interfuit etiam Patriarcha Constantinopolitanus, & legati sedium Patriarchalium, ex Concilio. I. I. 25. in decreto de invocatione sanctorum.

Prob. 3. auctoritate Patrum, qui a 7. Synodo in varijs actionibus referuntur. Basilij epistola quae immititur in Iulianum ita dicentis: *quam ob causam & ipsorum imaginum illorum honore & palam adoro; hoc enim nobis traditum a sanctis Apostolis non est prohibendum*. Chrysostomi serm. in parabola de semine: *namque inuitia afficit regem, qui regiam vestem violat; non nauis quod si qui inuitia afficit imperatorum imaginem, et imperatorem ipsum velut exemplar imaginis eiusdemque dignitatem inuitus est?* Ambrosij lib. 3. de fide ad Gratianum cap. 9. *Quid ergo? nunquid eum diuinitatem & carnem adoramus Deum diuinitatem? num quando ita & diuinam imaginem & crucem adoramus, ipsum partem? absit. Leontij qui refertur act. 4. sicut autem ita adorans librum legis non naturam membrarum aut aramentis adoramus, sed verba Dei quae illo continentur: sic & ego imaginem Christi adorans non lignorum aut colorum naturam adoro, absit, sed inanimatum characterem Christi*. Sophronij Patriarcha Hierosolymitanus refert sanctos Cyrum & Ioannem adorasse imaginem quam in templo viderant, & beneficia a Deo consecutos esse: & infra ex eodem refertur demonem cuidam seni quem vexabat dixisse, *imaginem esse, si noli me tecum luctari, tunc amplius adores*. Damasceni qui varijs in locis adorationem imaginum propugnat. Plures Patres videri possunt apud Bellarm. lib. citato de imaginibus cap. 12.

Prob. 4. ex miraculis quae Deus per sacras imagines facere dignatus est. Plura videri possunt in 7. Synodo act. 4. & 5. Porro haec miracula patrata fuerunt ad comprobandum quod imagines essent adorandae, & beneficia sunt collata ijs qui imagines colebant.

Prob. 5. ex punitione eorum qui sacras imagines iniuriis affecerunt. In 7. Synodo act. 4. Constantinus Cypri Episcopus refert quendam qui B. Virginis imagini dextrum oculum stimulo ferreo exculpserat, dextrum oculum amisit eodem ferro in oculum infixum, cum pecus vellet percutere. Plura huius generis exempla videri possunt apud Bellarm. supra.

Prob. 6. Christus & sancti sunt honore digni & venerandi, ergo eorum imagines sunt honorandae.

Consequenter prob. quando persona in se est capax honoris, eius imago potest honorari, cum honos delatus imagini redundet in prototypum: quod confirmatur exemplo imaginis regiae, quae potest honorari eo quod honor regi debeat.

Nec vilo modo satisfaciunt huius temporis haeretici dicentes regi eiusque imagini solum deferri honorem civilem; non vero religiosum, qualem catholici censent imaginibus deferendum. Praeterea imaginem regis honorari eo quod non semper regem habeamus praesentem. haec inquam non satisfaciunt: idcirco enim regi eiusque imagini solum exhibetur honor civilis, quod excellentia regiae sit naturalis, sanctis vero eorumque imaginibus debetur plusquam civilis, eo quod excellentia propter quam coluntur, sit supernaturalis: per quod patet responsio ad priorem obiectionem.

Ad posteriorem dico nos etiam rege praesente posse eius imaginem adorare; & inhonorationem factam imagini etiam rege praesente non censi minus cedere in regis ignominiam, quam si fieret eo absente; imò communi hominum iudicio eam censi maiorem. Et quamvis regis absentia saepe possit esse occasio honorandi imaginem, argumentum non ostendit illam efferationem formalem propter quam imago potest honorari. His adde sanctos non esse nobis loco praesentes, & proinde etiam concessio assumpto argumenti, ex eo capite nihil obstat quod minus eorum imagines possimus venerari, & quod minus ijs qui male tractant imagines censeantur esse in Deum iniurij.

Eadem veritas a posteriori probari potest ex eo quod impugnatores imaginum fuerint homines scelesti & improbi; & contrario vero earum propugnatores fuerint viri sanctissimi.

Contra hanc veritatem Obijciunt 1. Iudaei & Gentiles reprehenduntur quod imagines colant, igitur omnino signum est nullam possessionem honoris adferri. Antecedens prob. non possunt dici habuisse statuas pro Dijs; cum non potuerint sibi persuadere lignum, &c. esse Deum, seu similibus rebus diuinitatem inesse, & proinde debent reprehendi precise ex eo capite quod colerent imagines, scilicet eo modo quo colunt Catholici.

Resp. negando antec. eiusque probationem; quamuis enim ijs qui idololatriae initium dederunt, non videantur ipsas statuas tanquam Deum coluisse; tamen progressu temporis plerique existimauerunt diuinitatem illis inesse, easque cultu laetiae adorant: quod de Gentilibus satis patet Sap. 13. vbi dicitur, *Appellauerunt Deos opera manuum hominum, aurum & argentum, artis inuentum & similitudines animalium*. & infra: *non erubescit loqui cum illo qui sine anima est, & pro sanctitate quidem infirmum deprecatur, & pro vita rogat mortuum*, videri potest Baruch. 6. & Act. 17.

De Iudaeis patet Exodi 32. vbi Aaroni dixerunt, *Fac nobis Deos qui nos praecedunt*. vnde Deut. 32. dicitur, *Deum qui te genuit dereliquisti, & obliuiscis Dominum creatorem tuum*. psalmo 105. *Fecerunt vitulum in Horeb, & adorauerunt sculptile: & obliuiscuntur Deum, qui saluauit eos, &c.*

Alij quamuis non adorarent cultu laetiae ipsas statuas, eum tamen cultum in statuis tribuebant demoni vel sceleratis hominibus quos pro Dijs habebant: quod pluribus locis satis indicat scriptura; vt cum sit mentio Astaroth, Chamos &c. & de ipsis Philosophis testatur August. lib. 8. de ciuitate Dei cap. 23. & 24. quod in simulachris con-

72.

Solutur re-
plica haere-
ticorum.

73.

Impugna-
tores ima-
ginum fue-
runt homi-
nes impro-
bi.

Obiectio 1.

Resp.

Gentiles an
existimaue-
runt statu-
as inesse di-
uinitatem.74.
Sap. 13.

Baruch. 6.

Act. 17.

Exod. 32.

Deut. 32.

Psal. 105.

August.

lerent

lerent daemones. de Iudæis dicitur Deut. 32. *molauerunt daemones & non Deo.* ex quibus possunt refelli multa Caluini mendacia, quæ optime refutat Bellarm. lib. citato cap. 13.

75. Patet etiam latè esse discrimen Christianorum & Gentilium vel etiam Iudeorum: nam Christiani neq; habent imagines pro Dijs, neq; ipsi deferrunt diuinos honores, sed simplicem uenerationem propter ordinem quem dicunt ad prototypum, scilicet ad Christum vel sanctos Dei amicos: nostræ enim imagines differunt ab idolis & simulachris Gentilium, quod hæc vel existimarentur Diij, vel saltem referrent falsos Deos, & proinde essent similitudines rerum falsarum; nostræ uero imagines repræsentent res ueras.

Obiectio 4. Obijciuntur 2. varij Patres, qui videntur damnare adorationem imaginum.

Resp. Dicendum tamen eos non damnare adorationem quam ipsimet & sacra Concilia docent imaginibus exhibendam, sed adorationem exhibitam more gentium, id est, procedentem ex interiori affectu & persuasione qua putetur status diuinitatem inesse, & ita ut ipsi vel daemones cultus latriæ deferatur, vel offerantur sacrificia; quod ex antecedentibus & consequentibus potest colligi.

76. Obiectio 3. Obijciuntur 3. duo Concilia Constantinopolitana, vnum sub Leone I. alterum sub Constantino Copronymo eius filio.

Resp. sub Leone nullum contra imagines Concilium fuisse Constantinopoli celebratum forma Ecclesiastica conuocatis varijs Episcopis, sed tantum fuisse congregationem iudicum laicorum ad quam Imperator Iconomachus conuocauit quidam Germanum Constantinopolitanum Patriarcham, sed hic illius impietati assentiri noluit. videri potest Baronius tomo 7. annalium anno Christi 726. Leonis 11. & alij historici. Secundum fuit quidem aliquo modo forma Ecclesiastica congregatum, cum ad illud varij Episcopi conuenerint; caruit tamen auctoritate Pontificis, qui nec per suos legatos interfuit, neque similiter interfuerunt Patriarchæ Alexandrinus, Antiochenus, Hierosolymitanus; imò reprobatur in 2. Synodo Nicæna act. 6. ubi plurima eius acta ponuntur: quam Nicænam Synodum constat esse legitimam & veram septimam Synodum cuius definitionibus subscripserunt legati Adriani 1. & alij. est quæ à Pontificibus approbata. Constantinopolitanum hoc est septimum falsò appellatum, siue pseudoseptima Synodus quam execrabilem, profanam &c. vocat septima uera Synodus act. 6. tomo 1.

Obiectio 4. Obijciuntur 4. Concilia Francofurdienſia in quo damnata est 2. Nicæna Synodus, quæ imagines adorandas definierat.

77. Notandum in Concilio Francofurdienſi nunc solum haberi eam partem quæ agit de Christi adoptione & seruitute; quia tamen plurimi historici tradunt in eo etiam actum fuisse de cultu imaginum, varij ad hoc argumentum respondent. Ad quod mihi videtur dicendum quod si nihil aliud posset responderi, facile dici posset hoc Concilium non debere præiudicare Nicæno, ita ut ex illo possit Nicænum solidum possit duci argumentum contra cultum imaginum: cum Nicænum Concilium sit vniuersale à Pontificibus approbatum. Francofurdienſe uero sit particulare in ea parte non approbatum. imò multorum sententia legati pontificij & ipse Adrianus primus dicatur illi in hoc puncto reſtituisse, quod etiam fatentur centuriatores citati à Bellarm. cap. 14. libri de imaginibus, & tamen

etiam ipso Concilio Francofurdienſi testem iudicium controuersiarum fidei reseruatur summo Pontifici. his tamen sepositis,

Resp. 1. Concilium Francofurdienſe non errasse in damnanda Nicæna Synodo. Est contra quosdam existimantes Concilium Francofurdienſe condemnasse secundam Nicænam Synodum, & ea in re errasse in quaestione facti, non iuris, quia scilicet ex relatione quorundam putauit Nicænam Synodum non fuisse à summo Pontifice approbatam. 2. eam definiuisse imagines esse adorandas adoratione latriæ. Sed id non videtur probabile, cum Patres Concilij Francofurdienſis non videantur potuisse ignorare definitionem Concilij Nicæni celeberrimi, præsertim cum legati eiusdem Pontificis scilicet Adriani 1. vtrique interfuerint, qui hunc errorem potuissent eximere ex animis Patrij Concilij Francofurdienſis. Præterea Adrianus 1. refusans libros qui dicuntur Carolini non meminit talis erroris Concilij Francofurdienſis.

Resp. 2. neq; videtur quidquam definiuisse contra honorem imaginibus debitum. Prob. moraliter loquendo non potuit definire imagines non esse adorandas seu venerandas contra definitionem Concilij vniuersalis sibi notam, utpote quæ sub eodem Pontifice ante aliquot annos fuerat celebrata. 2. non poterat condemnare vsum imaginum in tota Ecclesia receptum. 3. imperium fuit translatum à gratia ad Carolum magnum eò quod illi cultum imaginum impugnarent; igitur non est verisimile Carolo magno regnante, imò & procurante, fuisse congregatum Concilium contra imaginum uenerationem.

His addi potest quod auctores passim referant Claudium Taurinensem maximum Iconomachum hanc definitionem Concilij Francofurdienſis pro se non attulisse; quod non neglexisset si quid tale in eo Concilio fuisset definitum. Similiter Adrianus respondens ad libros Carolinos nullam mentionem facit huiusmodi definitionis, quam tamen impugnasset si quæ talis in illo Concilio contra imagines edita fuisset.

Obijciuntur 5. ex præfatione librorum Carolinorum, ubi habetur: *allata est in medium. (scilicet Concilij Francofurdienſis) quaestio noua Græcorum, quam de adorandis imaginibus Constantinopolitani fecerunt, in qua scriptum habebatur ut qui imaginibus sapientum ita ut desicet Trinitati seruitium aut adorationem non impenderent, anathema iudicarentur. qui suprà sanctissimi Patres nostri (scilicet Francofurdienſis Concilij) omnimodis adorationem & seruitutem eis impendere renuentes contempserunt, atque consentientes damnauerunt.* quod Conf. ex eo quod Hincmarus in quodam libro contra Episcopum Iaudunensem scripto, referat in Concilio Francofurdienſi destructam 7. Synodum.

79. Aliqui catholici opinantur Concilium non damnasse 7. Synodum ueram, sed pseudosynodum Iconomachorum. Ita Surius in præfatione ad Concilium Francofurdienſe. Suarez disp. 54. sect. 3. & plures alij. quod confirmant: vera 7. Synodus non fuit celebrata Constantinopoli, sed Nicæa.

Ea tamen sententia alijs non probatur, existimantibus præfationem citatam intelligendam de Nicæna Synodo, contra quam agere libros Carolinos patet ex epistola Adriani ad Carolum magnum, & quia auctor illorum librorum plerique acta Synodi Nicænae refert, ut satis patet ex præfata epistola Adriani. Nec obstat quod ponatur Constantinopolis, quia auctor facile potuit errare in loco particulari nam de cætero agit de eo quod

tracta-

tractatum fuit in vera Synodo Nicæna, non verò in Concilio Constantino-politano, in quo contra imagines actum est. Conf. agit de Synodo celebrata sub Constantino & Irene ut patet ex eadem epistola Adrianea autem fuit Nicæna, & ita illius auctorem intellexerunt varij historici, quos refert Vasquez disp. 107. cap. 1. dicentes reiectam pseudosynodum Græcorum, quam pro adorandis imaginibus fecerant.

Resp. igitur illam prefationem, similiter & libros Carolinos nullius esse auctoritatis & ponderis, cum aperte falsum imponant septimæ Synodo, in qua non dicitur adorandas imagines ut sanctissimam Trinitatem, sed in varijs anathematismis aliquoties contrarium traditur. Vnde dico illum auctorem fraudulenter hominibus imposuisse, & vana bene citasse ex 7. Synodo, aliqua verò pervertisse, ut patet ex epistola Adriani citata: quemadmodum hæretici nostri temporis etiam imponunt perpetuo oblatantes perinde ac si catholici omnes colerent imagines ut Deum: cum tamen Ecclesia aperte contrarium doceat, scilicet imaginibus non exhiberi latram, nec in eis fiduciam collocari.

Resp. 2. cam parenthesim bis positam (*scilicet Concilij Francofurtensis*) vel ab eodem auctore simili fraude & impostura positam, vel certe à quibuldam alijs, cum forte auctor voluerit agere de aliquo conuenticulo hæreticorum sub idem tempus quo Francofurtiense est celebratum, quorum hæresim ille auctor propugnat.

Ex his patet responsio ad id quod ex Hincmaro asseritur dico enim Hincmarum ex prædicto impostore sumpsisse errandi occasionem, & similiter plures deinceps historicos docet, scilicet vltiori examine illum tanquam vera scribentem sunt secuti.

Notandum 1. huiusmodi libros non esse Carolinæ, cum is catholicus Princeps imperium à Romano Pontifice receperit, quando Græci cultum imaginum impugnabant. igitur nullo fundamento dici potest illum fuisse Iconomachum.

2. Nullo modo est verisimile quod librum à se compositum contra 7. Synodum & imagines, misisset ad Adrianum, illius Concilij & imaginis acerrimum propugnatorem (misisset autem constat ex initio epistolæ Adriani ad eundem imperatorem) vnde licet hi libri fuerint compositi illius tempore, falsò tamen ei tribuuntur, utpote compositi ab aliquo hæretico Iconomacho.

Notandum 2. modernos hæreticos fraudulenter collegisse acta Concilij Francofurtensis in materia de adoptione & seruitute Christi, ut tantò facilis hominibus imponerent cõminiscentes definitionem eiusdem Concilij contra imagines, hæc & plura docet tradit Vasquez disp. 107. apud quem videri possunt.

DUBIUM IV.

Utrum imagines possint adorari distincta adoratione ab exemplari?

NOTANDUM imagines tribus modis posse sumi. 1. pro materia, ipso videlicet ligno, lapide, ære &c. cum forma artificiali, nihil aliud spectando. 2. quatenus quodammodo censentur includere prototypum. 3. quatenus non includunt quidem prototypum intrinsecè, sed tamen ad illud dicunt

respectum & habitudinem tanquam ad terminum extrinsecum. Cõstat imaginibus primo modo spectatis nullam esse exhibendam venerationem, ut patet ex 7. Synodo & ex ratione naturalis: nam imago ita spectata nullam habet adorabilem excellentiam. Cõstat etiam imaginibus secundo modo spectatis posse adorationem exhiberi, cum imagines tunc censeantur adorari eadem adoratione qua prototypum, quamuis per accidens: quemadmodum qui honorat regem purpuram indutum, censeatur etiam concomitanter & per accidens adorare purpuram.

De tertio modo grauis est inter Scholasticos controversia; vtrum scilicet imago ita possit adorari ut sit obiectum cultus & interioris submissionis, prototypum verò solum sit, ratio propter quam adoretur imago, non verò sit res adorata.

Partem affirmantem tenent Bellarm. lib. de imaginibus cap. 21. Suarez disp. 54. sect. 4. Estius in 3. dist. 9. §. 3. Lorca disp. 94. membro 3. & plures alij.

Negantem tenent S. Th. hic & sequentibus articulis, & cõmunis eius discipuli. Caiet. hic. Valentia tomo 4. disp. 1. q. 24. puncto. 2. propositione 4. Vasquez disp. 108. Lessius lib. 2. de iustitia cap. 36. dubitatione 3. & plures alij, inò teste Suare supra frequentius sequuntur antiqui Doctores; quorum sententia videtur omnino verior. itaque

Resp. & dico imago non potest adorari secluso exemplari, ita ut cultus seu interior affectus tendat in illam, non tendendo in prototypum.

Prob. 1. ex Concilio Trid. sess. 25. in decreto de inuocatione sanctorum, ubi agens de cultu imaginum ait: *Quoniam bonos qui eis exhibentur referunt ad prototypa, quæ ille representant, ita ut per imagines quas oculamus & coram quibus caput aperimus & precamur, Christum adoremus & sanctos, quorum ille similitudinem gerunt, veneremur &c.* ubi Concilium videtur docere solam externam submissionis notam terminari in imaginem, interdum verò affectum dirigi in Christum & sanctos; ita ut externa signa quæ imagini exhibentur, procedant ex affectu adorandi Christum & sanctos: & proinde videtur quod non agnoscat imagines posse adorari ex interiori affectu erga illas secluso exemplari.

Cum autem sit eadem definitio Tridentini & 7. Synodi, ut ex ipso Trid. patet, satis constat 7. Synodum voluisse imaginem non posse adorari seclusam ab exemplari: & tanquam interioris submissionis obiectum, quod ipsum satis declarat definitio 7. Synodi, in qua dicitur: *Imaginis enim honor in prototypum resultat, & qui adorat imaginem, in ea adoratur quodque descriptum argumentum.*

Dices ex hac doctrina Conciliorum non videri posse quidquam solidum in alterutram partem colligi, quia dum asserunt vnum modum, non negant alterum, quamuis nullam illius mentionem faciant. Conf. voluit tradere modum adorationis indubitatum, non se immiscendo questionibus inter Theologos sua fide controuersis, à quibus Concilia prudenter solent abstinere.

Resp. quamuis nostra sententia ex prædictis Concilijs non ita videatur concludi ut altera omnimodò careat probabilitate: nihilominus ex modo tradendi suam doctrinam, videtur omnino probabilius quod ita tradant modum imagines adorandi, ut implicite quemlibet alium negent, ut videtur colligi ex modo loquendi Tridentini cum ait: *ita ut per imagines quas oculamus &c. Christum adoremus*, ubi videtur agnoscere solam externam ad orationem respicere ipsas imagines: internam verò affectum de-

De tertio modo est difficultas.

Affirm. Bellarm. Suar. Estius. Lorca.

Negat D. Thom. Caiet. Valent. Less. Vasq. quibus assentiunt Auctores.

83.

Prob. 1. Trid. sess. 25.

7. Synod. Imaginis honor in prototypum resultat.

84. Replica.

Solutio.

bere

Respondet auctor pri.

Resp. As.

80.

78.

Resp. 2.

Conc. Francofurt. nihil definit contra hæresim.

81.

Obiectio.

Libri Carolini.

82.

83.

84.

85.

86.

87.

88.

89.

90.

91.

92.

93.

94.

95.

96.

97.

98.

99.

100.

101.

102.

103.

104.

105.

bere semper respicere Christum vel sanctos tanquam obiectum illius. Vnde patet responsio ad argumentum. Ad confirmationem Resp. Concilia ita tradere modum indubitatum, ut non leuiter indicent illum esse solum: & quamvis Concilia non soleant sese immiscere questionibus inter Doctores merè controuersis, ita tamen interdum suam doctrinam tradunt, ut ex ea non leue sumi possit argumentum pro alterutra parte controuersa.

85.

Prob. 2. ex
PP.
Basil.

Damasce.

Imagines
adorantur
cum proto-
typis, sicut
purpura cu
Rege.

Leont.

August.

86.

Prob. 3. ra-
tione.

87.
Imagines
seiuinctæ à
prototypis
non habet
excellentiā
adorabilem.

Confirm.

Prob. 2. ex patribus. Basilio lib. de Spiritu Sancto ad Amphilochoium cap. 18. Quia rex etiam dicitur regis imago, & non duo reges; neque enim imperium scinditur, neque gloria diuiditur: quemadmodum principatus & potestas una est quæ nobis dominatur, sic etiam glorificatio à nobis una est & non multæ, propterea quod imaginis honor ad exemplar transit. quod Basilij testimonium explicat Damasce. oratione 1. de imaginibus ait: quemadmodum purpura & sericum & quod ex his vestimentum conficitur, per se nihil aliud sunt nisi tenue quoddam operimentum, quod tamen si rex induerit, honoris quo præstat rex ipsum quoque pariceps fit: ita res ex materia constans per se quidem adoranda non sunt, at si gratia plenius sit is quem ille refertur, pro fidei proportionem ipsa quoque participant. Leontio relato in 7. Synodo act. 4. quemadmodum etiam Iacob accipiens à filiis suis vestem sanguine conspersam Ioseph cum lacrymis eam osculatus est, suisque oculis circumposuit, non ipsam vestem diligendo aut honorando hoc fecit, sed per eam arbitratu est se Ioseph osculari, & in manibus habere: sic & christiani omnes imagines Christi, aut Apostolorum, aut martyrum tenentes, nostramque carne osculantes animo videmus nobis ipsum Christum aut Mariam amplecti. August. lib. 3. de doctrina Christiana cap. 9. Qui vero aut operatur, aut veneratur, uile signum diuinitus institutum cuius vim significationemque intelligit, non hoc veneratur quod uidet & transit sed illud potius quo talia cuncta referenda sunt. Plures omitto qui ita loquuntur de adoratione imaginum, ut perpetuo videantur insinuare unam adorationem exhiberi exemplari & imagini: quibus conformia sunt multa testimonia allata in 7. Synod. Ex quibus ita licet argumentari: sancti Patres nunquam meminerunt adorationis quæ adoretur imago seiuncta à prototypo tanquam integer terminus adorationis, sed è contrario nos docent quod quando adoramus imaginem, cogitatione apprehendamus ipsum exemplar tanquam coniunctum in quod dirigatur interior noster affectus; ergo signum est iuxta sensum Patrum imaginem seiunctam ab exemplari non esse adorandas, ita ut ipsæ sint terminus interioris submissionis, quod etiam ratione

Probari potest 3. si spectentur imagines seiunctæ ab exemplari ita ut ne quidem nostra cogitatione illud includant, non videntur habere excellentiam adorabilem, ergo seiunctæ à prototypo non possunt esse integer terminus adorationis, quæ seiuncta tantum dicitur externa signa submissionis, sed etiam ipsum submissionis affectum. Antecedens prob. imagines sunt res inanimæ, ergo non habent excellentiam adorabilem, ita ut homo sese illis debeat interiori affectu submittere. Conf. 1. quod est capax honoris etiam capax est iniuriæ & contumeliæ: atqui imagines non sunt capaces iniuriæ, cum illa nullo modo possint aduertere, neque villo modo possint affici e actu nostro. Conf. 2. religio vel etiam obseruatiua sunt partes potestatis iustitiæ, & proinde solum videntur nos ordinare ad naturam rationalem; quemadmodum & ipsa iustitia, quæ solum respicit naturam rationis & libertatis participem, nam qui ex obligatione iustitiæ bene tractat equum Ioannis, non exercet formaliter actum iustitiæ respectu equi, sed

solum respectu Ioannis, ita ut licet ipsa bona exterior tractatio materialiter sumpta immediate respiciat equum, actus tamen formaliter sumptus & prout includit affectum interiore iustitiæ cum non respicit, sed Ioannem, cui per huiusmodi tractationem ius redditur, & cuius ius lederetur si equus ipsius non bene tractaretur.

Contra resolutionem Obijcitur 1. si non possint imagines adorari tanquam integer adorationis terminus, sed in illis per illas adoretur prototypum, sequitur imagines tantum deferuire ad excitandam exemplaris memoriam, quod docebat iij qui in fine actionis 6. Synodi 7. vocantur semiprobi, qui que in eadem actione refutantur.

Resp. negando consequentiam, quia illi volebant vllam externam submissionis notam imaginibus exhiberi quod tamen hæc sententia concedit & expressè docet, quamuis dicat non posse exhiberi nisi ut mente concipitur prototypum esse præsens, & per illa signa honorari. Aliud enim est solum excitare affectum ad honorandum prototypum; aliud verò sola signa externa respicere ipsas imagines, internum verò submissionis affectum à quo sumitur formale adorationis necessatio dirigendum in prototypum, neque ex secundo sequitur prius.

Obijcitur 2. quando adoramus imagines, seu signa externa illis exhibemus, inuenitur voluntas honesta, seu huiusmodi signa procedunt à voluntate honesta, & proinde quando illa exhibentur respondet interior voluntas honesta, illa autem voluntas non est alia quam religionis &c. & interioris submissionis; ergo adoramus imagines ex interiori submissionis affectu.

Resp. ad maiorem signa externa oculi, genuflectionis, &c. procedere ex voluntate honesta, quæ tamen non sit religionis quatenus respicit illa signa, sed prout respicit prototypum: cum enim adoramus imagines, inuenitur voluntas interna illa signa exhibendi, & simul inuenitur interior voluntas submissionis, non erga ipsas imagines, sed erga prototypum. vnde licet signa externa voluntarie exhibeantur imaginibus, non tamen procedunt ex voluntate, quæ respectu imaginum habeat rationem formalis seu interioris submissionis, sed solum respectu exemplaris.

Quod declaratur aliquo simili: quando quis alium amat & propterea eius equum bene tractat, exterior tractatio respicit quidem equum, & procedit ex voluntate equum bene tractandi, sed interior affectus amicitie in eo non sistit; neque dici potest quod respectu equi habeamus interiorem affectum amicitie, sed hic affectus versatur circa proximum cui in equo & per equum bene volumus. Sic in præsentia, externa adoratio respicit quidem imagines quas osculamur, coram quibus procumbimus &c. interior tamen submissionis affectus & cultus immediate respicit prototypum, quæ per cogitationem apprehendimus tanquam præsentia, ita ut si ea secludamus non possimus hæc signa imaginibus exhibere ex virtute religionis, vnde

Notandum signa externa & interiorum seruitutis affectum erga prototypum conficere vnum actum integrum adorationis in genere moris quorum vnum est materiale, alterum formale; quemadmodum contingit in omni actu virtutis qui completur actu externo; nam actus externus est materiale illius virtutis, internus verò formale, neque actus externus dicitur actus virtutis, nisi ut materialiter informatur interno, & voluntas ponendi actum externum non est honesta hone-

Obiectio 1.

Semiprob.

Resp.

88.

Signa externa respiciunt imagines, prout ipse interior substantiæ affectus ad

Obiectio 2.

Resp.

89.

Signa externa procedunt ex affectu ad prototypum

Simile.

89.

Signa externa & interiorum seruitutis affectum erga prototypum conficere vnum actum integrum adorationis in genere moris quorum vnum est materiale, alterum formale; quemadmodum contingit in omni actu virtutis qui completur actu externo; nam actus externus est materiale illius virtutis, internus verò formale, neque actus externus dicitur actus virtutis, nisi ut materialiter informatur interno, & voluntas ponendi actum externum non est honesta hone-

stare

stare alicuius virtutis, nisi simul adsit interior virtutis affectus; v. g. voluntas dandi aureum non habet rationem actus elemosynæ nisi procedat ex affectu subleuandi alterius miseriam. ita in præfenti voluntas exhibendi externa adorationis, nisi non sortitur rationem externæ adorationis, nisi coniungatur internæ submissioni erga exemplar tanquam ab ea procedens.

Dices iuxta sanam doctrinam esse asserendum imagines adorari; adoratio autem essentialiter includit interiore affectum submissionis, & quidem erga illud quod dicitur adorari; igitur interior affectus submissionis debet versari circa imagines.

Concessa maiore; ad minorem dico, adorationem non includere affectum submissionis erga omne id quod dicitur adorari, & cui externa signa adorationis exhibentur, sed sufficere si talem affectum includat respectu illius obiecti quod est ratio & causa cur huiusmodi signa exhibeantur, quod in præfenti est prototypum.

Confer. communi iudicio potest adorari imago eo modo quo ponimus, siue possit adorari eo modo quem ponit prior sententia, siue non possit: atqui in tali modo adorationis non necessariò est dicendum interiore affectum submissionis respicere imagines, quemadmodum aliquis adorando regem purpurâ indutum non dirigit interiore affectum ad purpuram, quam dicitur concomitantè adorare. vnde dico quòd licet interior affectus submissionis debeat respicere obiectum adorationis, non tamen debeat respicere quamlibet partem obiecti, sed sufficiat si respiciat id quod est alteri causa adorationis.

Obijciunt 3. iuxta dicta imago semper colitur eodem cultu quo prototypum, contra id quod habetur in 7. Synodo act. 7. in qua dicitur quod imagines non sint colenda latrâ.

Resp. nostram doctrinam nullo modo aduersari definitioni 7. Synodi, sed esse illi maximè conformem: cum enim nullus Patrum qui in ea citantur mentionem faciat duplicis adorationis imaginis, sed Patres semper insinuant vnâ eandemque adorationem esse imaginis & exemplaris; 7. Synodus nullo solido fundamento potuit definire imagines posse adorari seu iunctas ab exemplari, ita vt sint integer terminus adorationis, & obiectum interioris submissionis.

Dico ergo quòd imago semper eodem cultu colitur cum prototypo, per accidens tamen & concomitantè, quatenus ipsum prototypum nostra cogitatione inclusum in imagine colitur, & dum colitur, externa signa seu adoratio materialis respiciunt etiam imaginem, non verò internus submissionis affectus. Nihilominus 7. Synodus bene docuit & imagines esse venerandas & non esse latrâ colendas &c. quia latrâ non tantum designat externam adorationem, sed dicit etiam internum affectum seruicutis, quem non exhibemus erga imagines.

Notandum ergo tam prototypum quam imaginem posse dici adorari, honorari, saluari &c. quia hæc sumi possunt tum pro exterioribus signis honoris, tum etiam pro interno affectu imaginis verò non posse dici coli latrâ, duliâ, eò quòd hæc inuoluant interiore affectum submissionis & formalis cultus, qui non respicit imagines, sed prototypa. vnde licet externa adoratio quoad executionem immediatè tendat in imaginem, tamen quatenus eam respicit non habet rationem latræ, sed simplicis adorationis & notè externæ submissionis.

nis; rationem verò latræ solum sortitur respectu exemplaris, v. g. Dei, cui tanquam primo principio nos submittimus.

Possunt tamen aliquo modo dici adorari latrâ per accidens, quemadmodum purpura regis per accidens eodem cultu adoratur quo ipse rex, item quia illa adoratio exterior quæ vt respicit exemplar est cultus latræ, materialiter tendit in illas & eas respicit. Adde quòd imago Dei possit dici adorari ex virtute latræ seu religionis, non quidem quæ respiciat per se ipsam imaginem, sed quæ respiciat exemplar; quia honor externus exhibitus imagini procedit ex affectu latræ erga exemplar.

Hæc diligenter sunt notanda, quia per ea varia loca Patrum possunt explicari & conciliari: cum enim interdum dicunt imagines non esse adorandas, sumunt adorationem pro interiori seruicutis affectu, quem interdum vocant adorationem in spiritu: cum verò docent easdem adorandas, adorationem sumunt pro exteriori submissionis notâ, quam eis possumus exhibere.

Obijciunt 4. in eadem 7. Synodo act. 7. dicitur, imagines esse adorandas sicut sancta Euangelia: atqui hæc ita possunt coli vt sint terminus & obiectum in quod tendit interior affectus & cultus; ergo.

Resp. negando minorem; quia omnis honor exterior qui illis exhibetur, procedit ex reuerentia interiori erga Deum vel sanctos, ita vt non tantum remotè in eos referatur, sed etiam illos immediatè respiciat per modum obiecti cultus formalis; quamuis frequenter non nisi valde confusè apprehendantur. Hæc ratione quando Ecclesia præcipit vasa sacra nō tangi à laicis, vel vult haberi in honore; non id vult quasi interior reuerentia tendat in illa, & interiori affectu nos ipsi vasis submittamus, sed quòd reuerenter ea tractando Deum honoremus.

Obijciunt 5. legatus non solum potest ita honorari vt rex in illo honoretur, sed etiam ea ratione vt ipse sit terminus venerationis, rex verò solum sit ratio propter quam honoretur; igitur imago potest similiter honorari propter prototypum; sic vt ipsa sit integer terminus adorationis, prototypum verò sit tantum ratio propter quam imago honoretur, non autem sit res adorata.

Resp. negando consequens. est enim disparitas quòd legatus sit prædictæ naturæ rationali, & per consequens adorabili: vnde propter excellentiam illi naturæ communicatam potest esse terminus adorationis, & per se honorari, propter excellentiam illi à rege communicatam: imago verò cum sit res inanima non habet naturam adorabilem, & cui propter alterius repræsentationem homo possit sese submittere tanquam superiori: licet itaque legatus possit duobus modis coli, imago tamen non potest, sed tantum vno, scilicet tanquam continens in se prototypum ad quòd terminetur interior submissionis affectus.

Obijciunt 6. longè alia censetur iniuria percutere principem quam eius statuam deijcere; ergo signum est quòd dum imago inhonoratur, princeps solum censetur remotè inhonorari, nimirum eò quòd iniuria facta imagini, redundet in ipsum principem: quòd si imago possit esse terminus inhonorationis & iniuriæ, potest etiam esse terminus & obiectum honorationis & adorationis. neglecto antecedente

Resp. negando consequens. nam vt id interdum, in

Potest tamen aliquo modo dici adorari latrâ per accidens.

94. Explicantur locutiones Patrum.

Obiectio 4. 7. synod.

Resp. Qualitet adorantur Evangelia, & vasa sacra.

Obiectio 5.

95. Legatus per se honorari potest, nō autem imago.

Obiectio 6.

Resp.

Simile.

96.
Ex hoc
quod mi-
nor sit iniu-
ria quae fit
Principi in
sua imagi-
ne, non se-
quitur ima-
ginem per
se inhono-
rari.

Confirm.

Obiectio 7.

Resp.

97.

Heretici
negant sim-
pliciter
imagines
adorari
posse.

saepe possit contingere quod in antecedente assumitur, nullo modo sequitur illum solum remore respici per deiectionem statuae ipsius, & totam iniuriam refundi in ipsam statuam. Patet in simili in mala tractatione equi, quae morali hominum indicio non potest censi actus iniustitiae vel inimicitiae respectu ipsius equi, sed solum respectu domini equi, qui in equo & per equum censetur iniuriā affici vel odio haberi, ita ut sit terminus iniuriā formalis. Certè ex inaequalitate iniuriæ nullo modo licet colligere ipsam imaginem inhonorari, ita ut interior affectus circa illam versetur: nam etiam immediatè tendendo in Principem quoad executionem potest inaequalis iniuria in ipsum committi; cum longè grauiorem iniuriam inferat Principi is qui eum occidit, quàm is qui solum leuiter laedit vel rident &c. & proinde non repugnat interdum censi minorem iniuriam irrogari deiectione statuae, & nihilominus iniuriam formalem seu interiorem affectum inhonoratio- nis respicere Principem tanquam personam quae inhonoratur. Idem proportionem dicimus de cultu, nimirum quamuis interdum sit minus feruens, intensus &c. quando alicui exhibetur per imaginem, interior tamen affectus semper respiciat prototypum: id enim potest contingere ex eo quod apprehensio in ordine ad affectum mouendum non ita perfectè obiectum repraesentet.

Confirmatur solutio à posteriori; si argumen- tum concluderet intentum, propriè concluderet nunquam exhiberi eandem adorationem imagini & exemplari seu prototypo, quod tamen iuxta priorem sententiam dici nequit. assumptum ostenditur, quia iuxta illam sententiam iniuria quae fit imagini minor est quàm sit ea qua persona in se ipsa afficitur.

Obiectio 7. videntur esse diuersae hereses quod non liceat honorare sanctos, & quod imagines non sint adorandae; ergo signum est quod imagines possint adorari seiuinctae ab exemplari, tamen propter exemplar. Consequenter prob. si hoc non liceat, videbitur ad eandem heresim pertinere vtrumque negare.

Resp. neg. consequ. & eius probationem; quia alia est heresis quod sancti in se non sint honorandi & inuocandi, & alia quod illis non liceat statuas erigere & illos in imaginibus & per imagines colere, sic ut externa submissionis nota quoad executionem immediatè versetur circa imagines; & qui negarunt posterius, non idcirco negarunt prius: quamuis ratio naturalis dicat, si possumus Deum & sanctos honorare, quod id possumus prestare per imagines modo explicato.

Confirm. negantes imagines posse honorari & adorari, non solum id negant sub certo modo & certa consideratione, scilicet tanquam integrum adorationis & interioris affectus obiectum, sed simpliciter & absolute & proinde ex eorum heresi non licet à contrario colligere imagines posse adorari etiam seiuinctas à prototypo, ita ut ipsum prototypum nullo modo sit terminus adorationis, quamuis sit ratio propter quam adoratio deferatur imagini. Assumptum prob. quia ne quidem iam potest redargui tanquam hereticus qui negaret praedictum modum.

2. Ex nulla sententia Patrum potest colligi id solum voluisse Iconomachos, & non simpliciter negasse modum adorandi imaginem ut repraesentantem & cogitationem continentem prototypum. Prob. quia saltem eum modum concludunt plu-

rima testimonia Patrum, quae partim citauimus, partim fusiis ab aliis referuntur, & proinde est incredibile hereticos eum non negare, cum sit incredibile Patres ita conspirare in modum, de quo nulla inter Catholicos & hereticos etiam in confuso fuerit controuersia.

Ex dictis licet colligere idem esse dicendum de speciebus sacramentalibus Eucharistiae, scilicet eas non posse adorari per se à Christo seiuinctas, propter rationes allatas: ipsum tamen Sacramentum Eucharistiae debet per se latrā adorari, quia intrinsecè dicit etiam diuinitatem presentem.

Ex dictis etiam colligitur sacrificium non posse imaginibus offerri, nam sacrificium requirit interiorem submissionem respectu eius cui offertur, cum offeratur in testificationem supremi domini vitae & mortis.

2. Neque orationem posse ad imagines dirigere, non enim quidquam ab imaginibus petimus, utpote quae preces nostras capere non possint; neque possumus fiduciam in illis collocare, ut Trident. sess. 25. loco citato.

3. Neque eas propriè esse capaces laudis, cum laudem intelligere nequeant; vnde cum illae videntur laudari, non tam ipsae quàm auctor & causa efficiens laudatur vel exemplar. Quando vero in hymno ecclesiastico dicitur *O crux ave spes unica* &c. oratio dirigatur ad Christum, ut patet ex sequentibus, & crux per metonymiam sumitur pro crucifixo: in quibusdam eiusdem hymni versiculis per prosopopeiam crucem alloquimur tanquam personam.

Notandum aliquos censere imagines improprie adorari, alios analogicè, alios ut conditionem adorationis; qui his loquendi formulis nolunt negare externa signa adorationis imaginibus exhibenda, sed solum volunt significare hæc non habere rationem formalis adorationis, nisi procedant ex affectu submissionis interioris erga prototypum, & proinde non videntur mereri censuram, quia 7. Synodus parum curat de nomine, dummodo fateamur imaginibus posse exhiberi exteriora signa honoris, venerationis, salutationis, &c. Verius tamen est posse dici propriè adorari; nam illud nomen tam propriè & vltatè sumitur pro nota externa venerationis, quàm pro interiori animi submissione & seruitute.

Denique notandum quod quamuis apud doctos liceat loqui vtrouersum modo & secundum vtramque sententiam; tamen apud populum cautè sit procedendum, eum docendo non esse collocandam fiduciam in imaginibus, nec existimandum quidquam diuinitatis illis inesse, ut Trident. supra. sed nos illis debere reuerentiam & externa submissionis signa exhibere propter prototypa quae repraesentant: addi etiam posset, ita ut in illis & per illas interius ipsa prototypa veneremur.

ARTICVLVS IV.

Utrum crux Christi sit adoranda adoratione latræ?

RESPONDET 1. crucem in qua Christus pendit duplici titulo adorandam esse adoratione latræ, scilicet per accidens; 1. quia repraesentat Christum tanquam imaginem. 2. propter contactum sui ad corpus Christi.

Respondet 2. reliquas cruces vno solum titulo posse adorari, nimirum quia repraesentant Christum crucifixum.

DVIVM.

D V B I V M.

An crux Christi possit adorari?

QUAMVIS ex dubio superiori facile pateat quid dicendum sit de adoratione crucis spectata sub priori consideratione, quia tamen varij heretici peculiariter negant crucem posse adorari, idcirco id breuiter est expediendum.

Claudius Taurinensis negauit crucem Christi eiusque signum esse adorandum, vt refert Ionas Aurelianensis lib. 1. de cultu imaginum in tomo 4. bibliothecæ sacræ; quem postea secuti sunt varij, quos refert Bellarm. lib. de imaginibus cap. 26. quos sequuntur nostri temporis heretici.

Sed fide constat tam crucem in qua pependit Christus, quam alias posse adorari. patet ex definitione 7. Synodi quæ habetur act. 7.

De cruce in qua Christus pependit

Prob. 1. ex Patribus. Damasceno lib. 4. de fide cap. 12. vbi fusè ostendit crucem Christi & alias eius reliquias vt lanceam, præsepem, clauos, esse adoranda. Chrysostomo homiliâ quoddam Christus sit Deus, tomo 5. dicente; tanta veneratione lignum illud habetur, vt qui parum ex illo habere possunt auro includent & cernicibus imponant.

Prob. 2. ex desiderio quo flagrant omnes pij habendi eius particulas, cuius desiderij plures antiqui Patres sunt testes apud Bellarm. lib. citato cap. 27. illud autem desiderium signum est Christi crucem semper in summo honore apud Christianos habitam.

3. Idem probatur ex miraculis quæ in crucis inuentione contigerunt, de quibus constat ex probatis auctoribus.

4. Crux fuit instrumentum per quod redempti sumus, per quod salus generi humano allata, per quod Christus diabolum expoliavit & de illo triumphauit nos eterno Patri reconcilians; fuit etiam altare in quo Christus seipsum eterno Patri in sacrificium obtulit.

Quoad alias cruces, præter definitionem 7. Synodi citatam

Prob. ex perpetuo vsu Ecclesiæ. 2. ex Patribus qui cruces honorarunt. 3. ex miraculis quæ per cruces contigerunt, quæ passim ab auctoribus referuntur. videri potest Bellarm. lib. citato cap. 28.

4. ratione; supra ostendimus licere imagines adorare; ergo licet etiam adorare crucem, quæ est imago representans crucifixum. videri potest Bellarm. sup. cap. 29. vbi ex Patribus & variis miraculis ostendit esse vtile formare signum crucis.

Ex his Patet 1. id quod docuit S. Thom. in corpore, scilicet lignum sanctæ crucis posse duobus titulis adorari, nimirum & propter contactum ad corpus Christi, & quia representat Christum crucifixum; reliquas verò cruces posse solum adorari ex secundo titulo.

Ex quo vterius patet materiam crucis in qua pependit Christus non solum posse adorari dum crucis formam retinet, sed etiam eâ destructâ; quia nimirum semper retinet priorem rationem, scilicet contactus sui ad corpus Christi; materiam tamen aliarum non ita aptè posse adorari si formam crucis non retineat. v. g. si partes ligni, lapidis, amittant formam crucis, quia non ita ingenerunt representationem Christi crucifixi.

Patet 3. propter similem contactum ad Christi corpus nos posse honorare alia passionis instrumenta, vt lanceam, clauos, spinam coronam, co-

lumnam &c. videri potest Damasc. supra.

Contra id quod dicitur de adoratione crucis in qua Christus pependit; similiter de adoratione clauorum, lanceæ;

Obicitur 1. quod ea dolorem & ignominiam Christo attulerint, & proinde potius sint detestanda. Conf. filius non solet honorare patibulum in quo parens suspensus fuit.

Resp. ex dictis negando posteriorem partem assumpti. nam hæc instrumenta non solum Christo dolorem attulerunt, sed etiam summam gloriam, quatenus Christus per crucem & passionem suam demonem vicit & ligauit, chirographum decreti contra nos deleuit, & genus humanum eterno Patri reconciliauit. Vnde meritò in summo præpio sunt habenda & honoranda, tanquam instrumenta tantæ victoriæ; quemadmodum filius meritò posset honorare patibulum in quo parens innocens mortem pro republica obeundo hostes debellasset, & salutem populo peperisset; per quod patet responsio ad confirmationem.

Obicitur 2. si crux & alia relata possint adorari propter contactum Christi, poterunt etiam adorari labia Iudæ proditoris.

Resp. negando conseq. quia ipse contactus labiorum Iudæ verè erat peccatum externum, & proinde labia erant instrumentum animatum peccati, & ex parte eorum contactus erat noxius, qui non poterat sanctitatem ex Christi sanctitate participare, contactus verò aliorum instrumentorum ex parte eorum fuit innoxius, vnde non est par vtriusque ratio. Adde quod hæc labia fuerint pars hominis scelerati, qui proinde censeretur honorari, si honos eis exhiberetur.

Addunt aliqui si quis recta intentione affectum in solum Christum intendat, eum posse reuerenter labia Iudæ adorare, scilicet præcisè propter contactum ad Christum, ab omnibus alijs abstrahendo; quod, vt non videatur improbable spectando solum rei naturam & seponendo scandalum, practicè tamen non videtur facillè admittendum: quare cautè procedendum in similibus, & sequendus communis vsus Ecclesiæ; in publica adoratione moraliter loquendo vix potest cuius scandalum & indecentia.

Contra id quod dicitur nos posse alias cruces adorare;

Obicitur quoddam sequatur nos etiam posse adorare omnes clauos, lanceas, spinas, spongas &c. præsepia, imò asinos, cum illa omnia possint prædicta representare.

Resp. negando consequentiam, si consequens intelligatur de vsu communi, pro quo

Notandum in quacunque materia formentur cruces, & licet formentur separatæ à reliquis quæ representent passionis instrumenta, eas posse adorari, quia communi consuetudine non habent alium vsum quàm representare crucem in qua Christus fuit crucifixus, neque ad alium finem efformantur à fidelibus; alia verò in argumento recensita communiter habent alium finem, & quidem peccatum, quæ proinde nequeunt dici communiter facta ad representanda instrumenta passionis Christi, v. g. clauus communiter non fuit ad representandum clauum quo Christi manus fuit perforata &c. sed ad alium vsum vulgarem, qui proinde non possunt dici imagines illius clauus; & ita de alijs, quæ communiter non offerunt sese per modum signi, sed per modum rei iuxta suam conditionem naturalem & communem vsum spectatæ.

Dixi, *communis usus communiter*. quia possunt formari & poni iis circumstantiis ut mentem excitent ad recolenda passionis instrumenta, & censeantur illa representare; ut si ponantur simul lancea, corona spinica, clavi, columna &c. & eo casu nihil prohibet quod minus possint honorari. Similiter si in nocte natiuitatis decenter construatur praesepe. Addi etiam potest quod vir spiritualis priuatim & seposito scandalo possit illa etiam seorsum sumpta honorare, si ea concipiat tanquam signa representantia passionis instrumenta, & ipsum Christum passum.

108.

Quidam censent quamlibet rem posse adorari, si Deus in ea concipitur.

Leont.

Aliqui etiam censent quamlibet rem posse adorari, si Deus in ea concipitur. Cum enim Deus in omni re sit intime praesens per essentiam & operationem, nihil obstat quod minus in omni re consideretur, atque in omni re coli possit, etiam exhibendo rei externam adorationis notam. pro qua sententia citatur Leontius in 7. Synodo act. 4.

Leont.

Non videtur facile usurpandum.

S. Thom.

Verum ut id spectata rei natura fieri possit, si adhibeatur diligentia ne aliquod scandalum oriatur, & euitetur omnis indecentia; non est tamen ita usu receptum, & proinde non videtur facile practicandum; praesertim respectu hominis, qui habet naturam per se adorabilem, & ex cuius frequenti adoratione latræ possit incurri periculum erroris, ut S. Tho. art. 3. ad 3. scilicet idololatriæ; vir tamen spiritualis Deum facile agnoscens in quolibet homine, priuatim eum adorans esset dignus maxima laude.

ARTICVLVS V.

Utrum Mater Christi sit adoranda adoratione latræ?

Resp. neg.

109.

B. V. potest adorari latræ per accidens; non solet tamen ita adorari.

RESPONDET negativè, eò quod sit creatura. Notandum si B. Virgo consideretur ut coniuncta Filio Dei, eam posse adorari latræ per accidens. Verum hic modus non est vstratus: cum enim habeat dignitatem per se adorabilem, videtur propter illam adorari, idque solum est quod videtur velle S. Tho. non verò vult quod nullo modo id fieri possit. Si verò consideretur ut Mater Dei, potest adorari hyperdulia, de qua dictum est art. 2. dub. 2. Potest similiter adorari excellenti cultu propter dona gratiæ habitualis, ut ibidem.

ARTICVLVS VI.

Utrum reliquiae sanctorum sint adorandæ?

Resp. affir.

RESPONDET affirmativè: quia qui aliquem veneratur, veneratur etiam ea quæ ab illo post eius mortem relinquuntur.

Notandum nomine reliquiarum intelligi non solum corpus & ossa sanctorum, sed etiam cineres, vestes, instrumenta suppliciorum, & alia quæ ipsi suo usu quodammodo consecraverunt.

110.

Reliquias qui impugnantur hæretici.

Tam antiqui quam moderni hæretici hunc reliquiarum cultum sunt infectati: ut enim alios omitam, Eunomius eum impugnauit, quem secutus est Vigilantius, contra quem agit Hieron. epistola 53. ad Riparium. pugnarunt etiam contra eandem reliquias Constantinus Copronymus & plures alij, & noster temporis hæretici.

De fide est

Seade tenendum est sanctorum reliquias esse

honorandas. definitur in 7. Synodo act. 7. & actione 3. vocantur *salutares fontes* quibus Deus beneficia hominibus praestat. in Concilio Gangrensi can. vltimo dicitur *anathema* ijs qui memorias Martyrum (id est loca ubi sunt reliquiae Martyrum) execrantur. in Concilio Carthaginensi 5. cap. 14. iubetur ut nulla altaria, vel memoriae martyrum dedificentur, nisi ubi sint aliquæ martyrum reliquiae. videri etiam possunt Concilium Lateranense sub Innocentio 3. cap. 62. & Trident. sess. 15. decreto de inuocatione sanctorum.

Prob. 1. ex scriptura. Exodi 13. ossa Ioseph honorificè asportantur & sepeliuntur. 4. Reg. 13. contactu cadaueris Elisei miraculum editur in mortui resuscitatione; ergo signum est quod Dominus Deus velit sanctorum reliquias in honore haberi. Act. 19. sudaria & semicinctia S. Pauli languores curarunt. Innumera alia miracula à Deo per reliquias patrata omitto, eò quod passim apud probatos auctores reperiantur.

2. ab initio nascentis Ecclesiae plurimæ factæ sunt reliquiarum honorificæ translationes: de translatione corporum SS. Petri & Pauli constat ex Cornelio Papa epistola 1. de translatione reliquiarum SS. Andree, Lucae, Timothei, constat ex Hieronymo contra Vigilantium. innumera alia honorificæ translationes à probatis auctoribus referuntur.

3. Deus reliquias sanctorum occultas & incognitas etiam miraculo manifestauit, ut patet ex Augustino lib. 9. confessionum cap. 7. de reliquijs SS. Geruasij & Protasij.

4. Probatur ex Patribus; Gregorio Nazianzeno oratione in D. Cyprianum: omnia potest pulvis Cypriani cum fide, ut sciunt hi qui ipsi experti sunt & miraculum ad nos usque transierunt. Augustino epistola 103. ad Quintianum, portant funde (scilicet latrores epistolæ) reliquias beatissimi & gloriosissimi martyris Stephani, quas non ignorat sanctitas vestra, sicut & nos fecimus, quam conuenienter honorare debemus. videri possunt Hieron. lib. aduersus Vigilantium, & Dam. lib. 4. de fide cap. 16. qui fusè hanc veritatem docent. videri etiam possunt plures Patres apud Bellarm. lib. de imaginibus cap. 3.

Prob. 5. ex perpetua Ecclesiae consuetudine & praxi fidelium.

6. Prob. ratione. 1. ratio dicit quod non tantum sanctos & amicos Dei possumus honorare, sed etiam illa quæ ad eos pertinent; unde non tantum corpora sanctorum possumus venerari, sed etiam illa quæ ex sanctorum contactu quandam dignitatem censentur sortiri. 2. corpora sanctorum fuerunt organa animæ ad multa pietatis opera; fuerunt etiam organa Spiritus Sancti ad varia miracula patranda, & ad beneficia mundo conferenda. 3. futura sunt confortia beatitudinis & gloriæ cum anima. Post sacrosanctum sacrificium & Sacramenta, Deus nihil reliquit mundo vtilius sanctorum reliquijs.

Notandum sacras reliquias non videri per se adorandas, ita ut interior submissionis affectus ad illas dirigatur, sed tantum eo modo quo supra diximus adorari imagines, ita scilicet ut nota quidem exterior immediatè reliquias respiciat, adoratio verò in spiritu tendat in Christum & in sanctos quorum sunt reliquiae, & per consequens tantum per accidens colantur. Ita tenent varij qui nostram sententiam de adoratione imaginum sunt amplexati, & facile deduci potest ex sancto Thoma articul. 4. & Caietano ibidem: videri potest Leontius in actione 4. septimæ Synodi.

Ratio

Ratio est eadem quæ pro adoratione imaginum una cum prototypo est allata; quod scilicet res inanimata non habeant dignitatem adorabilem, si spectentur separata à prototypo, nec possimus nos eis tanquam sublimioribus interiori affectu submittere.

Aduerte quod aliquid pluribus modis coniungitur sanctis, eò maiorem excitare deuotionem; similiter quod aliquid pluribus modis sanctos representat; quia affectum vehementius excitat erga personam quæ per imaginem representatur vel cuius sunt reliquiae: & inde oritur cultus demissior, feruentior, intensior, illius tamen speciei quam persona adorata postulat. Id patet in adoratione crucis, in qua pependit Christus, quam magno feruore solemus adorare & submisso adorationis genere propter Christum representatum, & quia est imago, & quia illum contigit, & quia venerandis guttis sanguinis ipsius est resperfa.

Contra resolutionem Obijciuntur 1. Luca 11. dicit Dominus: *Va vobis qui edificatis monumenta prophetarum: patres autem vestri occiderunt illos, profecto respiciamini quod consentitis operibus patrum vestrorum, quoniam ipsi quidem eos occiderunt, vos autem edificatis eorum sepulchra.*

Resp. perperam hæreticos hinc concludere reliquias non posse colicium satis constet neque lege naturæ illicitum esse edificare alijs sepulchra, neque id fuisse Iudæis prohibitum, vt satis patet ex plurimis locis scripturæ, Genes. ultimo, Isa. 11. & alijs; ex quibus patet esse laude dignum alios donare sepultura.

Id ergo Christus non vult reprehendere, sed potius insinuat contrarium: nam redarguit Phariseos quod sub prætextu pijs operis peruersum animum occultarent, quasi diceret; quamuis sepulchra Prophetis edificetis & in eo videamini bene agere, merito tamen estis reprehendendi tanquam imitatores patrum vestrorum (non quod sepulchra edificetis) quia sicut illi prophetas occiderunt, ita & vos me prophetarum Dominum persequimini & vultis occidere, similiter & meos Apostolos. quod patet ex sequentibus. Hæc explicatio videtur patere ex Matth. 23. cap. vbi sententia clarius ponitur. *Va vobis Scriba & Pharisei hypocritæ, qui edificatis sepulchra prophetarum & ornatis monumenta iustorum, & dicitis: si fuissimus in diebus patrum vestrorum, non essemus socij eorum in sanguine prophetarum. itaque testimonio estis vobismetipsis, quia filij estis eorum qui prophetas occiderunt. & vos implete mensuram patrum vestrorum. vbi Christus docet quod licet Pharisei viderentur exterius factum patrum suorum improbare sepulchra erigendo Prophetis, reipsa tamen maxime probarent, eum & Apostolos persequendo.*

Dices apud S. Lucam in sententia citata habetur, quoniam ipsi quidem occiderunt, vos autem edificatis eorum sepulchra. quibus verbis videtur reddi ratio illius quod immediate ante præmittitur, *profecto respiciamini quod consentitis operibus patrum vestrorum.*

Resp. negando assumptum, quia prædicta verba, quoniam ipsi quidem &c. non sunt coniungenda sententiæ immediatè præcedenti, sed sunt repetitio illius quod initio dictum erat, *va vobis qui edificatis &c.* quam repetitionem constat scripturis esse satis familiarem.

Obijciuntur 2. Apostolus ad Coloss. 2. damnat cultum voluntarium quem vocat *εὐλαβία*; sed cultus reliquiarum est voluntarius, ergo.

Resp. 1. quod sit natura decente esse honestum & rationi consonum, non debere vocari cultum voluntarium ad sensum Apostoli, cum plura fiant licite quæ non sunt præcepta. 1. ea quæ à Deo sunt instituta, licet relicta libera & citra ullam obligationem. 2. quæ ab eodem sunt approbata. 3. quæ mediante lumine naturæ declarant esse honesta. Ex his est cultus reliquiarum, qui à Deo est approbatus, vt patet ex veteri testamento, item ex innumeris miraculis per reliquias patris, & ex earum honorifica translatione & eleuatione, idemque est maxime conformis rationi.

Resp. itaque 2. locum Apostoli nihil ad rem facere, quia ibi agit de cultu supersticioso in cibi abstinentia more Iudaico vel Gentilitio, vt patet ex toto capitis contextu.

Obijciuntur 3. in Concilio Elibertino cap. 34. dicitur, *cereos per diem placuit in cæmeterio non incendi: inquitur enim sanctorum spiritus non sunt. censet ergo Concilium malum esse cereos ante corpora sanctorum accendere.*

Resp. negando conseq. nam Concilium tantum videtur velle cereos non esse accendendos ex supersticioso ritu Gentilium, qui putabant cadauera mortuorum sentire & cereis illuminari, qui cultus merito dici potest inquietare spiritus sanctorum, eò quod illis displiceat.

Quidam etiam rationem referunt non ad spiritus defunctorum, sed ad fideles, qui his superstitionibus perturbantur: hoc sensu, cerei in cæmeterio per diem accendi non debent supersticioso ritu Gentilium, non enim debent fideles hac superstitione perturbari. Consimili ratione August. videtur interdum improbare quod supra sepulchra mortuorum ponerentur epulæ, scilicet ritu Gentilitio in sacrificium: improbat etiam interdum ingurgitationes ad sepulchra mortuorum, non verò reprobatur religiosum cultum reliquiarum.

Neque similiter eundem reprobatur Hieron. lib. aduersus Vigilantium dum Vigilantio dicenti, *propter ritum Gentilium videmus sub prætextu religionis introductum in Ecclesias, sole adhuc fulgente moles cereorum accendi: ita respondet vt videatur simplicitati quorundam adscribere quod cereos de die accenderent: solum enim intendit docere non posse inde sumi magnum argumentum contra cultum reliquiarum; de cætero satis indicat id esse licitum, cum epistola 53. ad Riparium agnoscat posse cereos accendi ante tumulos martyrum, dum quærit; accensique ante tumulos eorum cerei idolatriæ insignia sunt?*

Pro complemento dubij Aduerte cap. 62. Concilij Lateranensis sub Innocentio 3. decerni vt nemo presumat publicè venerari nouas reliquias seu de nouo inuentas, nisi prius auctoritate Romani Pontificis fuerint approbatæ. refertur *cap. cum ex eo de reliquijs & veneratione sanctorum.* quod tamen decretum est modificatum per Concilium Trid. sess. 25. decreto de inuocatione sanctorum &c. nam per illud decretum sufficit approbatio Episcopi adhibito Theologorum consilio, nisi cit approbatio Episcopi. quid grauius occurrat, sine qua approbatione nequidem in Ecclesia exempta nouæ reliquiae proponi possunt.

Resp. prior.
115.

Quid cultus voluntarius apud Apost.

Resp. posterior.

Obiectio 3.

Resp.

116.
Explicatur Conc. Elibert.

August.

Explicatur & D. Hier. in speciem contrarius.

117.

Lateran. Trident.

Ad proponendas publicè reliquias per Trid. sess. 25. cit approbatio Episcopi.